

РОБОТОТЕХНИКА

АЛМАТЫЛЫҚ ОҚУШЫЛАР

халықаралық деңгейде үлкен жетістіктерге жетті

7

САРАПТАМА

АЭС САЛУ

мәселесін халықтың өзі шешуі - тікелей демократияның көрінісі

8

ГЕОСАЯСАТ

НЕГІЗГІ СЕРІКТЕС

Орталық Азия мен Еуропалық Одақ елдері арасындағы байланыс артып келеді

9

МЫҢ ЖАСАҒАН ШАҒАРДЫҢ ШАМШЫРАҒЫ

Almaty AQSHAMY

Газет 1988 жылдың 1 шілдесінен бастап шығады | №72 (6523) 3 қыркүйек, сейсенбі, 2024 жыл. | www.aqshamnews.kz

12+

ОРТАЛЫҚ АЛАҢ

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ:

ХАЛЫҚТЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫН АРТТЫРУ мемлекеттің маңызды міндеті

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Парламент палаталарының бірлескен отырысында «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына арнаған Жолдауын жариялады.

Президент Қазақстан халқына Жолдауында елімізді әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан одан әрі дамытуды, ақшанесие саясаты мен фискалды саясаттың арасындағы үйлесімсіздікті жоюды, инвестициялық ахуалды және бизнес жүргізуге қажетті жағдайды жақсартуды, өнеркәсіп әлеуетін толық пайдалануды, инфрақұрылымға қатысты өзекті мәселелерді шешуді, еліміздің кадрлық әлеуетін біртіндеп арттыруды, ұлт саулығын нығайту үшін кешенді шараларды қолға алып, халықты әлеуметтік қолдау жүйесін жаңғыртуды, экологиялық ахуалды жақсартып, қоршаған ортаны қорғаудың мән-маңызын кеңінен дәріптеуді, мемлекеттік басқару ісінің тиімділігін барынша арттыруды, сондай-ақ қоғамда заң мен тәртіп идеологиясын терең орнықтыруды көздейтін бірқатар бастаманы ортаға салды. Тұрақты әлеуметтік-экономикалық өрлеуді қамтамасыз ету, азаматтардың жасампаздық әлеуетін толық ашу және халықтың әл-ауқатын арттыру мемлекеттің маңызды міндеті екенін атап өтті.

Газетіміздің бүгінгі санында Мемлекет басшысының Қазақстан халқына арнаған Жолдауының толық нұсқасы жарияланып отыр.

2, 3, 4, 5

ҰЛТТЫҚ ЖОБА: «ЖАЙЛЫ МЕКТЕП»

АЛҒАШҚЫ ҚОҢЫРАУ

Алматыда заманауи білім ордасы ашылды

Шаһарда 29 мыңнан астам бірінші сынып оқушылары үшін алғашқы мектеп қоңырауы соғылды. Оқу жылының басталуына орай салтанатты жиындар мегаполистің барлық мектебінде өтті.

6

KAZHYDROMET.KZ

Алматы қаласы бойынша ауа райы болжамы (бүгін және ертең)

3.09.2024

Түнде: +7+12 °C
Көшпелі бұлтты, жаңбыр, найзағай.

Күндіз: +18+23 °C
Көшпелі бұлтты, жаңбыр, найзағай.

Желдің жылдамдығы: 4-14 м/с

4.09.2024

Түнде: +7+12 °C
Көшпелі бұлтты, жауын-шашынсыз.

Күндіз: +20+25 °C
Көшпелі бұлтты, жауын-шашынсыз.

Желдің жылдамдығы: 4-14, найзағай кезінде екпіні 13м/с

www.almaty-akshamy.kz

9 772223 237006 >

«ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАН: ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСІМ,

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың

Құрметті депутаттар!

Баршаңызды кезекті сессияның ашылуымен құттықтаймын! Ел игілігі үшін жасап жатқан қызметтеріңізге табыс тілеймін.

Өткен сессияда жемісті жұмыс жүргізілді. Атап айтқанда, Парламенттің екінші сессиясында 102 заң қабылданды. Оның ішінде қоғамдық бақылауға, адам саудасына қарсы күреске қатысты заңдар бар. Сондай-ақ, ғылым және технология саясатын, жылу энергетикасын, басқа да мәселелерді реттейтін заңдар күшіне енді.

Әлеуметтік салаға, әсіресе, балаларды қорғау ісіне айрықша көңіл бөлінді. Ұлттық қордан балалардың есепшотына қаржы аударуға қатысты заң қабылданды. Балаларды құмар ойынға тартқандар әкімшілік заң бойынша жазаға тартылатын болды. Кәмелетке толмаған балаларға зорлық-зомбылық көрсеткені үшін берілетін жаза қатаңдады. Балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, әйелдер мен балаларға қатысты қылмыстың алдын алуға арналған заң қабылданды.

Қазір көптеген азаматтың мойнында бірнеше несие бар екені жасырын емес. Бұл – өте өзекті мәселе, қоғамдық қатер десек те болады. Сондықтан осы бағытта арнайы заңдар қабылданды.

Халықтың әл-ауқатын жақсартуға септігі тиетін басқа да көптеген шара қолға алынды. Сіздер бұл жұмыспен тікелей айналысып, халықпен әрдайым тығыз байланыста болдыңыздар.

Мұның бәрі «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» қағида-сын орнықтыруға ықпал ететіні сөзсіз.

Табанды еңбектеріңіз үшін баршаңызға ризашылығымды білдіремін. Дегенмен, арқаны кеңге салуға болмайды. Әлі де атқаратын шаруа көп.

Қазақстан халқы қазір мүлде жаңа саяси жағдайда өмір сүруде. Соңғы 5 жылда ауқымды реформалар жасалды. Еліміздің саяси жүйесі түбегейлі өзгерді. Жұрттың сана-сезімінде бетбұрыс болып жатыр. Халықтың құқықтық мәдениеті артып келеді.

Азаматтардың бойында жаңа әдеттер, дағдылар қалыптасып, жаңа құндылықтар орнығуда. Саяси және қоғамдық болысымыз, менталитетіміз және мәдени кодымыз өзгере бастады.

Бір сөзбен айтсақ, Әділетті Қазақстан құрылып жатыр. Мұның бәрі, ең алдымен, халықтың қалауымен жасалауда. Сондықтан біз алған бетімізден қайтпаймыз, бағытымыздан таймаймыз. Бүгін біз алға қойған жоспарымызды пысықтап, мақсаттарымызды айқындаймыз.

Қазір жер жүзінде геосаяси текетірістер белең алып тұр. Соған қарамастан Қазақстан бейбіт әрі эволюциялық жолмен дамып келе жатыр.

Біз дамудың жаңа бағдарын белгіледік. Экономиканы әртараптандыру ісіне тың серпін бердік. Инфляция баяулады, яғни былтырғы ең жоғарғы деңгейден 2,5 есе төмендеді. Еліміздің халықаралық резерві 100 миллиард доллардан асты. Өңдеу өнеркәсібі тау-кен саласымен салыстырғанда жылдам өсіп жатыр.

Біз осы қарқынды жоғалтпауымыз керек. Бұған дейін жасалған қолайлы жағдайды тиімді пайдаланып, жаңа инвестициялық кезеңді бастауымыз қажет.

Үкімет және әкімдер экономиканың құрылымын өзгертуге баса назар аударуға тиіс. Еліміздің тұрақты дамуына мүмкіндік беретін жаңа тетіктерді қарастырған жөн. Басты мақсат – азаматтардың табысын арттыру. Жұмысты дұрыс үйлестіре білсек, бұл – қолдан келетін шаруа.

Экономика өскен сайын әлеуметтік теңсіздік азайып, орта тап күшейе түсуі керек. Сонда ғана біз еліміздің әлеуетін күшейте аламыз. Ол үшін кез келген істің басты өлшемі тиімділік болуға тиіс. Яғни әрбір шешім, әрбір жоба ең алдымен елге пайдалы болуы қажет.

Енді алдағы жұмыстың нақты бағыттарына тоқталайын.

БІРІНШІ. Ақша-несие саясаты мен фискалды саясаттың арасындағы үйлесімсіздікті жою қажет.

Қазір нақты секторға несие әлі де ойдағыдай берілмей жатқанын ашық айтуымыз керек. Шағын және орта бизнесті жеткілікті қаржыландыру мәселесі де шешімін тапқан жоқ. Бұл жағдай еліміздегі іскерлік ортаның белсенділігіне, экономиканың тұрақтылығына және дәйекті дамуына кедергі келтіріп отыр. Үкімет пен Ұлттық Банк бірлесіп, осыған қатысты онтайлы шешімдер ойластыруы керек. Банктердің экономикаға көбірек қаржы құюына жағдай жасау қажет.

Халықаралық сарапшылар қазақ банктерін ресурсқа бай елдер ішіндегі ең көп пайда табатын банктер санатына қосады. Сондықтан осы саладағы салық мөлшері әділ белгіленуге тиіс. Банктердің акционерлері дивидендіне сәйкес салық төлеуі керек. Банктерге мемлекет көрсеткен көмек тұрғысынан қарасақ, бұл – өте орынды ұстаным.

Цифрлық активтердің айналымын қамтамасыз ету және банк саласына инновацияларды қауіпсіздік талабына сәйкес енгізу үшін оны реттейтін тетіктердің тұрақты болуы маңызды.

Бізге Банктер туралы жаңа заң қажет. Бұл құжатта экономи-

калық белсенділікті қолдау және финтех саласын қарқынды дамыту сияқты өзекті мәселелер шешімін табуы керек. Қазір қолданып жүрген заң шамамен 30 жыл бұрын қабылданған. Ол кезде заман да мүлде басқа болды.

Ашығын айтуымыз керек, бізде республикалық бюджеттің кіріс бөлігі орындалмай жатыр. Бұл – бұрынғы және қазіргі Үкімет жұмысындағы үлкен олқылық. Мұндай жағдай жиі қайталанса, түптеп келгенде, еліміздің дамуын тежейді. Сондықтан оған жол бермеу қажет. Бюджет қаржысын тиімді пайдаланып, оның шығыс бөлігін шектеп, қатаң бақылауда ұстаған жөн. Үкімет Ұлттық Банкпен бірлесіп, осы мәселеге қатысты нақты шаралар қабылдауға тиіс.

Мемлекет қаржысының тұрақтылығын қамтамасыз етудің бірден-бір жолы – көрпеге қарай көсілу. Сондықтан бюджет қаражатын стратегиялық маңызы жоқ, аса шұғыл емес шаруаларға оңды-солды шашуды доғару керек.

Бюджетаралық қарым-қатынасты да ретке келтіру қажет. Шағын және орта бизнестен түсетін салықты аймақтардың өзінде қалдыру дұрыс әрі уақытылы қабылданған шешім болды. Бұл қадам кәсіпкерліктің дамуына едәуір серпін берді. Сонымен қатар, әкімдердің дербестігін арттырды. Алайда, кейбір әкімдер қосымша кіріс көзіне ие болған соң, оны елге пайдасыз іске шашып, тиімсіз жұмсайтын болды. Аса маңызды емес міндеттер мен жобаларға қаржы бөле бастады.

Үкімет бюджет тапшылығының орнын толтыратын қаржы көзін табу үшін тиімді компенсациялық тәсілдер ойластыруы қажет.

Енді Ұлттық қордың рөліне жеке тоқталайын. Қордың қаражатын, ең алдымен, мемлекет мүддесі үшін, яғни еліміздің стратегиялық мақсаттарын жүзеге асыру үшін пайдалану қажет. Ұлттық қор шетелдік қаржы институттарына қызмет етпеуі керек. Ұлттық қор – ұзақ мерзімге арналған макроэкономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ететін аса маңызды құрал. Сондықтан оны тиімді басқару қажет.

Экономиканы қарқынды дамыту үшін тек мемлекет қаржысына сүйену жеткіліксіз екені анық. Жеке инвестициялар тарту арқылы іскерлік белсенділіктің артуына қолайлы жағдай жасаған жөн. Ол үшін, ең алдымен, салық саясаты тұрақты болуға тиіс. Сонда бизнес те сапалы дамуға ынталы болады және жауапкершілікпен жұмыс істейді.

Жаңа салық кодексі қазіргі жүйені қайта жаңғыртуға арналған. Бұл құжат салықтық әкімшілендіру ісінің салық төлеушілерге деген сенімге негізделген мүлде жаңа жүйесін қалыптастыруға тиіс. Кодекстің ережелерін әркім әрқалай қабылдамауы үшін оны жеңілдетіп, экономикалық тұрғыдан белсенді азаматтың бәріне бірдей түсінікті ету өте маңызды.

Салық режимдерін кәсіпкерлерге жасалған қолайлы жағдайдың нашарлап кетпеуін ескере отырып, оңтайландырған жөн. Бөлшек салықтың енгізілуін мысал ретінде айтуға болады. Осы нормаға сенім артқан кәсіпкерлер қызметін ашық жүргізе бастады, кәсіптерін бөлшектеуді азайтты.

Алайда, бұл режим негізінен халықпен тікелей жұмыс істейтін кәсіпкерлерге қатысты болуға тиіс.

Тұтынушыларға арналған қызметтер мен сауда-саттықтың мүмкіндіктері толық пайдаланылса, экономиканы дамыту, салық түсімдерін арттыру және халықты жұмыспен қамту шаралары тезірек нәтиже береді.

Фискалды реформа табысты болсын десек, салықтық әкімшілендіру ісін жаппай цифрландыру керек. Сыбайлас жемқорлыққа қатысты сын-қатерлерді барынша азайтып, салық саласындағы үдерістердің ашық болуын қамтамасыз ету үшін оны тезірек электронды форматқа көшіріп абзал.

Бүкіл салық саясатын жиі өзгеріп жатқан фискалды ахуалға бейімдеу керек, соның ішінде салық мөлшерлемесін де қайта қараған жөн.

Жеке табыс салығының мөлшерлемесін азаматтардың кірісіне қарай дифференциациялау қажеттігі туындап отыр.

Салықтық әкімшілендіру ісінде жазалау тәсілінен де бас тартқан абзал. Мәжбүрлеу шараларын қолданбай-ақ, хабарлама жіберу арқылы өндірілетін салық берешегінің жоғарғы шегін көтеруге болады деп ойлаймын. Ал салық берешегі осы шектен асып кетсе, қарыз сомасы аясында ғана шектеу қойылуға тиіс. Яғни борышкердің банктегі есеп-шоты толық бұғатталмайды. Берешек сомасы тым көп болған жағдайда, кепілге мүлік қоюды талап етпей, қарызды бөліп төлеуге мүмкіндік берген жөн.

Жоспарға сай тексеру тәсілінен біржола бас тартуға тырысу керек. Ол үшін қатерлердің алдын алу жүйесін жетілдіру қажет.

Салық жеңілдіктерінің тиімділігін арттыру өзекті мәселеге айналды. Кәсіпкерлер өздері пайдаланатын салық жеңілдіктері бойынша есеп беруге тиіс. Бизнесті дамытуға нақты септігі тиетін жеңілдіктерді ғана қалдырған абзал. Мысалы, өндірісті өркендетеміз деген инвесторларға артықшылық беруге болады. Яғни құрылыс салуға, активтерді сатып алуға, жаңғыртуға және қайта құруға бір реттік салық жеңілдігін берген жөн. Терек өңделген өнімді экспортқа шығаратын кәсіпкерлерге жеңілдіктер беру маңызды. Олар өзге бизнеске қарағанда көбірек қолдауға ие болуы керек.

Үкімет пен Парламентке жаңа Салық кодексінің жобасына қатысты жан-жақты талқылау жүргізуді тапсырамын.

Қиын болса да, дұрыс шешім қабылдау қажет. Бұл жерде

асығыстыққа жол беруге болмайды. Жаңа Салық кодексін сапалы әзірлеу үшін оны қабылдау мерзімін келесі жылға ауыстыруға болады деп санаймын.

Көлеңкелі экономика үлесінің жоғары деңгейде қалуы қаржы саласындағы ахуалды ушықтырып тұр. Оны айтарлықтай төмендету үшін мұқият ойластырылған жан-жақты шаралар қабылдаған жөн. Атап айтқанда, шекарадағы кеден бекеттеріне қатысты барлық жұмысты тез арада аяқтау қажет. Сондай-ақ, сыртқы сауда операцияларынан түсетін кірістің басқа елдерге заңсыз өтіп кетуіне жол бермеу керек.

ЕКІНШІ. Инвестициялық ахуалды және бизнес жүргізуге қажетті жағдайды жақсарту жолында үздіксіз жұмыс істеу маңызды.

Дүние жүзінде инвестицияға талас өршіп тұрған кезде елге қаржы тарту үшін «дәл осы жерде және дәл қазір» қағидасы бойынша шешім қабылдау – ең қажет шара. Сондықтан Үкімет жанындағы Инвестиция штабына ауқымды құзырет берілді. Бұл қадам металды терең өңдеу, мұнай-газ-көмір химиясы, туризм, энергетика және машина жасау сияқты маңызды салалардағы жобаларды жүзеге асыру қарқынын арттыруға жол ашты.

Экономикаға салынған тікелей инвестиция көлемін азайтып алмау үшін осы бағыттағы жұмысты күшейту керек. Кейбір әкімдер мен министрлер инвестор тарту ісіне жөнді атсалыспай отырғанын атап өткім келеді. Үкімет бұл шаруаны ретке келтіруге тиіс.

Мемлекеттік-жекеменшік әріптестік арқылы іске асырылатын жобаларды сапалы әзірлеу қажет. Әсіресе, халықаралық қаржы институттары қатысатын жобаларға баса назар аудару керек. Үкіметке халықаралық қаржы ұйымдары мемлекеттік-жекеменшік әріптестік тәсілімен қаржыландырып, толық жүзеге асыратын ауқымды жобалардың тізімін жасауды тапсырамын.

Мен биыл мамыр айында «Экономиканы ырықтандыру шаралары туралы» Жарлыққа қол қойдым. Бұл құжатта көрсетілген талаптар мүлтіксіз орындалуға тиіс.

Мемлекеттің экономикадағы тікелей үлесі әлі де жоғары деңгейде қалып отыр. Мұндай ахуал нарықтағы теңдік шарттарын бұзады, жеке бастамаларға тосқауыл болады.

Елімізде мемлекеттік кәсіпорындарды басқару саясаты әлі де тиімсіз екенін мойындаған жөн. Олардың мақсат-міндетін, қызмет аясын, қаржыландыру тәсілдерін және жұмысының басқа да тұстарын тиісті заңдармен реттеу қажет. Сонымен бірге, холдингтер мен Үкіметтің арасындағы қаржы мәселелеріне қатысты ұстаным тұрақты әрі жүйелі болуға тиіс.

Мен 2022 жылғы Жолдауымда бәрін басынан бастап реттеуді тапсырған едім. Реформаның бірінші кезеңінің өзінде орынсыз әрі қажетсіз 10 мыңнан астам талаптың күші жойылды. Оның бәрі кезінде кәсіпкерлерге кедергі келтірген еді.

Бас прокуратура ірі инвестициялық жобаларды жүзеге асыруға қолдау көрсете бастады. Инвесторларға «жасыл дәліз» қағидасы бойынша жеңілдіктер берілді. Экономикалық қылмыстардың біразы қылмыс деп танылмайтын болды.

Алайда, кәсіпкерлерден мемлекеттік органдардың шектен тыс қадағалап, бақылайтыны туралы шағымдар әлі де түсіп жатыр. Үкімет Бас прокуратурамен бірлесіп, инвестициялық ахуалға әсерін тигізетін жағымсыз үрдістерді жоюы керек.

Былтыр бизнес өкілдерімен өткен кездесуде бұл мәселе бойынша мен нақты ұстанымды айттым. Біз кәсіп иелерімен өзара келісімге келдік, яғни «капиталды заңдастыру» үшін міндетті түрде Қазақстан экономикасына қаржы салу қажет болады.

Ең бастысы, салынған қаржы ел игілігіне жарауы керек. Бұл талапты нормативтік тұрғыдан бекітіп алу қажет.

Тиісті реестрге енгізілген кәсіпкерлермен келісім жасаған кезде мемлекетке қайтарылатын активтерді «заңсыз» деп танымау туралы норманы бекітуге болады. Бұл – шын мәнінде, ірі кәсіп иелерінің мүддесіне сай келетін маңызды қадам. Бірақ кәсіпкерлер де қаржыны республикалық бюджетке аудару мәселесіне келгенде Үкіметпен және Бас Прокуратурамен тығыз байланыста жұмыс істеуге тиіс. Бұл – әр теңге үшін саудаласпай, қажетті шараның бәрін өз еркімен жасау керек деген сөз. Олар осы елдің азаматы ретінде мектеп, аурухана, стадион, музей және басқа да әлеуметтік-мәдени нысандар салуға қажетті қаржы бөлуге міндетті. Мұндай кәсіпкерлердің есімі жомарт жандардың «алтын тізіміне» жазылады. Ал одан бас тартқан немесе сөзбұйдаға салған кәсіпкерлерге қатысты әңгіме басқаша болады.

2029 жылға қарай орта бизнестің ел экономикасындағы үлесі 15 пайызға жетуі керек. Бұл – Үкіметтің алдында тұрған маңызды міндет. Қазір бұл көрсеткіш – 7 пайыз шамасында. Жыл басында мен орта бизнесті қолдау үшін нақты шешімдер қабылдау жөнінде тапсырма бердім. Яғни жан-жақты шаралар қолға алынуы керек еді. Алайда, іс жүзінде әлі дайын емес.

Әр кәсіпкер қолдаудың қандай түрі бар екенін және оған қалай қол жеткізе алатынын еш қиындықсыз біліп отыруы қажет. Сонда шағын бизнес орта бизнес санатына өтуге мүдделі болады. Бізде қазір қолдау шараларының 100-ден астам түрі бар. Бұдан білікті маманның өзі шатасуы мүмкін. Сондықтан

ЗАҢ МЕН ТӘРТІП, ҚОҒАМДЫҚ ОПТИМИЗМ»

Қазақстан халқына Жолдауы

мемлекеттік қолдау шараларының қаншалықты тиімді екенін мұқият тексеріп шығу керек.

Ұсынылатын жеңілдіктердің бизнес өкілдеріне түсінікті бірыңғай тізімін әзірлеу қажет. Шағын және орта бизнесті дамыту үшін финтех тәсілдерін пайдалануға болады, бұл мәселе бойынша тиісті ұсыныстар бар.

Агроөнеркәсіп кешеніне инвестиция тарту – өте маңызды міндет. Тасқын судан болған қиыншылықтарға қарамастан, дикандарымыз егін егу жұмысын дер кезінде аяқтады. Оларға зор ризашылығымды білдіремін.

Биыл егіс науқанына екі есе көп қаражат бөлінді. Алайда, агроөнеркәсіпке бөлінетін бүкіл ақшаның 70 пайызы – мемлекет қаржысы. Бұл салаға коммерциялық банктердің қаражатын да тарту қажет. Дикандарға өсімі аз несие беру үшін мемлекеттік қаржы институттарын субсидиялау шаралары қолға алынды. Банктерге қатысты осындай тәжірибені қолдану керек.

Мұның бәрі шаруаларды айналымға қажетті қаражатпен шұғыл қамтамасыз етуге, сыбайлас жемқорлық қатерін азайтуға және несие алуды оңтайландыруға жол ашады.

Агроөнеркәсіп кешенін тікелей субсидиялау тәсілінен арзан несие беру тәсіліне біртіндеп көшу – аса маңызды міндет.

Бөлінген қаражаттың бәрі тиімді жұмсалуда тиіс. Алайда, шындыққа жанаспайтын ақпарат беру, басқаша айтқанда, мәліметтерді бұрмалау ауыл шаруашылығындағы шынайы ахуалды бағалауға кедергі келтіріп отыр.

Арнайы комиссия 2 миллион ірі қара және 3 миллионнан астам уақ мал санда бар, санатта жоқ екенін анықтады. Егін шаруашылығы саласында да осындай жайттар бар екені белгілі болды. Шын мәнінде, мұның бәрі – мемлекеттен субсидия алу үшін жасалған көзбояушылық. Ондай қылмыстық әрекеттерге тосқауыл қою қажет. Ал мұндай іспен айналысқан адамдарды жаппай қанауға тарту керек.

Жер – ауыл шаруашылығы саласына инвестиция тартудың басты кепілі.

Жер телімдерін қайтару жөніндегі арнайы комиссия әкімдіктердің ауыл шаруашылығы алқаптарын конкурс өткізбей-ақ беру туралы екі мыңнан астам заңсыз шешім қабылдағанын анықтады. Бұл мәселе қатысты екіұшты ұстаным болмауы қажет.

Заңсыз алынып, пайдаланылмай жатқан жер оңтайландырылған рәсім бойынша мемлекетке қайтаруға тиіс. Ал жерді пайдаланушы оған инвестиция салып, адал еңбек етіп жатса, жұмысқа бөгет жасамау керек. Сондай-ақ, оның ауылды көркейтіп, тұрғындарға тұрақты жұмыс беріп отырғанын да ескерген жөн.

Көптеген меншік иесі өздері пайдасын көріп отырған жерден мыңдаған шақырым алыста тұрады, ондағы ауыл тұрғындарына қамқорлық жасау ойына кіріп те шықпайды. Бізге мұндай жер иелерінің қажеті жоқ. Үкімет пен Бас прокуратура оларға қатысты мәселені мықтап қолға алуға тиіс.

Азаматтар, әсіресе, ауыл тұрғындары заңды түрде табысты жұмыс істеп, болашағының қамын өзі ойлауы керек. Оларды осыған ынталандыру – мемлекеттің басты міндетінің бірі.

Бытыр «Ауыл аманаты» жобасы басталды. Жалпы, нәтижесі жаман емес. Енді осы жоба аясында тағы бір жаңа тәсілді, яғни «тауар несие» беру мәселесін қарастыру қажет.

Ауыл тұрғындарына өз өнімдерін өңдеуге және сатуға мүмкіндік беретін инфрақұрылым құру өте маңызды.

Әр ауданда азаматтарға түрлі ауыл шаруашылығы дақылдарын өсіруді үйрететін орталық ашу қажет. Осындай жоба «Аманат» партиясының бастамасымен Жамбыл облысы, Меркі ауданында жүзеге асырылды. Үкімет пен әкімдер бұл тәжірибені басқа да аймақтарға таратуды ойластыруы керек.

Жалпы, отандық бизнеске және шетел инвесторларына жол ашу – Үкімет пен барлық мемлекеттік органның міндеті. Ал олардың, яғни бизнестің және инвесторлардың заңды қызметіне кедергі жасау аса ауыр құқық бұзушылық деп саналуға тиіс. Демек, ондай әрекетке жол бергендер тиісті жазасын алады. Мен бұл туралы үнемі айтып жүрмін.

Ал кәсіпкерлер мен инвесторлар өз жұмысын адал жүргізіп, заңды сақтап, салық төлеуден жалтармауы керек.

ҮШІНШІ. Еліміздің өнеркәсіп әлеуетін толық пайдалану үшін жан-жақты шаралар қабылдау қажет.

Үкімет 17 ірі жобаның тізімін жасады. Онда терең өңдеу тәсілін меңгеруге басымдық берілген. Өз шикізатымыз бен құрал-жабдықтарымызды барынша пайдалану, ірі кәсіпорындарға жаппай өндірістер ашу маңызды.

Мен жуырда Қарағанды облысында болдым. Сол кезде «Qatmet» металлургия комбинатына бардым. Отандық инвестор келген соң, ондағы ахуал едәуір тұрақталды. Кәсіпорын жаңғыртыла бастады. Бұл қадам өндірілетін өнім көлемін айтарлықтай арттыруға тиіс.

Саран қаласының экономикасын әртараптандыру жұмысы жүргізіліп жатыр. Онда автокөлік доңғалағын және тұрмыстық техника шығаратын өндірістер іске қосылды. Соның арқасында бұл елдімекен моноқалалар санатынан шығарылды. Басқа да моноқалаларға дем беру үшін осы тәжірибені қолдану қажет.

Жалпы, аймақтардың өсіп-өркендеуіне жол ашатын жаңа өндіріс орындарын барынша дамыту керек.

Биыл арнайы Жарлықпен Алатау қаласы құрылғанын білесіздер. Бұл қала қарқынды дамитын, инновация кеңінен қолданылатын әрі білікті мамандар жұмыс істейтін орынға айналуы қажет. Үкімет онда жайлы өмір сүріп, табысты еңбек етуге, инвестиция салуға қолайлы жағдай жасауға тиіс.

Автокөлік құрастыру ісінде оң нәтижелер бар. Осы қарқынды сақтап, жергілікті өндіріс көлемін ұдайы арттыру керек. Мемлекеттің автокөлік өнеркәсібіне көрсетіп жатқан жан-жақты қолдауы түптің түбінде толыққанды автокөлік құрастыру кластері ретінде елдің игілігіне айналуы қажет.

Мұнай-газ-химия саласын одан әрі дамыту – маңызды міндет.

Біз полипропилен және полиэтилен шығаратын ірі өндірістік жобаларды жүзеге асыра бастадық. Бутадиен, карбамид, терефтал қышқылын өндіруге арналған басқа да болашағы зор жобалар қолға алынып жатыр.

«Орта Азия – Орталық» магистральді газ құбырының елімізге тиесілі 800 шақырымнан астам бөлігін жаңғырту жұмысы өте қысқа мерзімде аяқталды. Газ тасымалдау бағдарларын әртараптандыру және оның қуатын арттыру қажет. Тұрғындарды және экономиканы газбен қамтамасыз ету – Үкіметтің басты міндетінің бірі. Бытыр бірқатар газ кеніші игеріле бастады. Сондай-ақ, жылына жалпы көлемі бір миллиард текше метр газ өндіретін жаңа кен орындарын игеру жоспарланып отыр. Өзірге бұл жобалар толық іске қосылған жоқ. Сондықтан газды ішкі нарыққа тиімді бөлу қажет. Жылу электр орталықтарын және қарапайым тұтынушыларды көмір орнына газ жағуға көшіру жұмысын байыппен жүзеге асырған жөн.

Үкіметке Жаңаөзендегі, Қашағандағы және Қарашығанақтағы газ өңдеу кәсіпорындарының құрылысын тездетуді тапсырамын. Бұл – басты міндет.

Осы саланы табысты дамыту үшін инвестицияның қайтарымын қамтамасыз ететін перменді ынталандыру шараларын қысқа мерзімде қабылдау, соның ішінде ақылы сыйымды тарифтер мен көтерме бағаларды белгілеу керек.

Газ кеніштеріне геологиялық барлау жасау үшін жаңа инвестиция тарту тұрғысынан алғанда бұл шаралар өте маңызды. Өйтпесе, экономикамыз қажетті көлемде газбен қамтамасыз ету мүмкін емес.

ТӨРТІНШІ. Инфрақұрылымға қатысты өзекті мәселелерді шешу қажет.

Бұл жұмыс, ең алдымен, энергетика және коммуналдық шаруашылық саласында жүргізілуге тиіс.

Қазір энергия өндіретін жаңа нысандар салу үшін берілетін несие шарттарын қолайлы деп айта алмаймыз. Сондықтан Үкімет қаржы институттары арқылы ұзақ мерзімге арналған қолжетімді несие беру жолдарын ойластыруға тиіс.

Мемлекеттің ұзақ уақытқа арналған нақты тариф саясаты, яғни тиісті жоспары болуы керек. Бұл – осы салаға «ұзақ мерзімге инвестиция тартудың» негізгі шарты. Алайда, тұтынушыларға арналған тарифтің орынсыз өсуіне жол беруге болмайды.

Энергетика және коммуналдық шаруашылық саласын жаңғырту жөніндегі ұлттық жобаны жыл соңына дейін бекіту керек. Коммуналдық ресурстарды үнемдеу мәдениетін қалыптастыру – өте өзекті мәселе.

Келесі жылдан бастап нақты ережелер енгізілуге тиіс. «Көп тұтынсаң – көп төлейсің» қағидатын басшылыққа алу қажет. Алайда, тұтынушылар жеке монополистердің шырмауында жалғыз қалмауға тиіс.

Заңнамаға әлеуметтік маңызы бар қызметтер деген ұғым енгізілуі керек. Оны мемлекеттік қызмет көрсету үдерісі сияқты реттеген жөн.

Қазір әлемде энергия тапшылығы күшейіп барады. Елімізге сенімді және экологиялық таза қуат көздері аса қажет. Сондықтан біз атом энергетикасын дамытуға баса мән беруіміз керек деп ойлаймын.

Себебі, экономикамыз күн өткен сайын мол энергияны қажет етуде. Мұндай сұранысты атом энергетикасы қамтамасыз ете алады. Қазір дамыған және дамушы 30 мемлекетте 200-ге жуық атом электр стансасы жұмыс істеп тұр.

Біз еліміздің өзіне тән ерекшелігін және ұзақ мерзімге арналған ұлттық мүдделерімізді ескере отырып, тек алға қарай жүруіміз қажет. Бір сөзбен айтсақ, болашақты ойлауымыз керек. Сондықтан мен атом электр стансасын салуға қатысты барынша байыпты шешім қабылдау қажеттігін ұдайы айтып келемін.

Стратегиялық жоспарларды қоғамда кеңінен талқылау керек деп санаймын.

Ел өміріндегі әрбір маңызды қадам жұртшылықпен бірлесіп жасалуға тиіс. Атом электр стансасы туралы референдумға қатысты да дәл солай болуы керек. Бытыр мен бұл мәселе бойынша өз пікірімді айттым, яғни референдум тақырыбының қоғам талқысына түскеніне бір жыл болды. Бұл азаматтарымыздың жан-жақты ойланып, салмақты шешім қабылдауына жеткілікті мерзім деп ойлаймын. Сондықтан мен Үкіметтің ұсынысын қолдаймын.

Атом электр стансасын салу мәселесіне қатысты жалпыұлттық референдум биылғы 6 қазанда өтеді. Бүгін тиісті Жарлыққа қол қоямын.

Алдағы референдум кең ауқымды жалпыұлттық диалогтың тағы бір айқын көрінісі болмақ. Шын мәнінде, бұл – «Халық үніне құлақ асатын мемлекетке» тән сипат. Біз осындай қадамдар арқылы жаңа қоғамдық-саяси мәдениеттің негізін қалаймыз. Маңызды мемлекеттік шешімдер қабылдаудың жаңа үлгісін жасаймыз.

Келесі мәселе. Көлік-логистика секторын дамыту – стратегиялық мәні айрықша басымдық.

Еліміз Еуразия құрлығының дәл ортасында орналасқан. Бұл – бізге әлемдік бәсекеде зор мүмкіндік беретін артықшылық. Сондықтан көлік инфрақұрылымына салынып жатқан әрбір инвестиция өзін-өзі ақтайтыны сөзсіз.

Біз кейінгі ұрпаққа жоғары сапалы авто және теміржолдарды қалдыруымыз керек. Сондай-ақ, тиімді жұмыс істейтін әуе хабтарын, теміржол бекеттері мен теңіз порттарын салуымыз қажет. Бұл ретте бірқатар кешенді мәселені шешкен жөн.

Теміржол саласында реформа жасау үшін тариф жүйесі қайта қаралуы керек. Бұл – айдан анық нәрсе. Жаңа тарифтер теміржол желісін қалыптастыруға жағдайда сақтауға және оның тасымал қабілетін арттыруға мүмкіндік береді.

«Қазақстан темір жолы» компаниясы үш ірі инфрақұрылымдық жобаны қолға алды, яғни теміржол салып жатыр. Оның жалпы ұзындығы мың шақырымнан асады. Бұл жобалар бекітілген мерзімде және өте сапалы іске асырылуға тиіс.

Автокөлік жолдарының жай-күйі – өзекті мәселе. Мен бұл туралы осыған дейін де айттым. Биыл елімізде 12 мың шақырымға жуық жол салынып, жөнделіп жатыр. Қазақстанда мұндай ауқымды жұмыс бұрын-соңды болмаған. Астана-Алматы, Ақтөбе-Атырау-Астрахань, Талдықорған-Өскемен бағытындағы күре жолдарды қайта жаңғырту жұмыстары аяқталып қалды. 2,5 мың шақырымға созылатын облысаралық және ауданаралық жолдарды орта деңгейде жөндеуге арналған бағдарламаның мән-маңызы зор. Дәл осы жолдармен жұрт өте жиі жүреді. Сондықтан бағдарламаның ауқымын кеңейтіп, оған кемінде 10 мың шақырым жолды қамтуды тапсырамын.

Әрине, мұнда саннан гөрі сапа маңыздырақ. Сол үшін инновациялық заманауи әдіс-тәсілдерді кеңінен қолданған абзал. Бұл жұмысқа қоғамдық бақылауды күшейту үшін бірыңғай цифрлық платформаны іске қосқан жөн. Онда барлық жолды, соның ішінде қала аумағындағы жолдарды салуға және жөндеуге қатысты ақпарат болуы керек.

Қазақстан цифрландыру саласында қол жеткізген жетістіктерін еселей түсуге тиіс. «Электронды үкімет» платформасына жасанды интеллект технологиясын барынша енгізу қажет. Қазақстан жасанды интеллектіні кеңінен қолданатын және цифрлық технологияларды дамытып жатқан елге айналуға тиіс. Бұл – Үкіметтің басты міндетінің бірі. Парламент депутаттарын осы жұмысқа атсалысуға шақырамын.

Келесі жылы Астанада Жасанды интеллект ұлттық орталығын іске қосу керек. Бұл орталық оқушылар, студенттер, ғалымдар және кәсіпкерлер үшін әрдайым ашық болады.

Цифрлық активтер мен майнингті заңмен реттеп, криптобиржаларды одан әрі дамыту ісін жалғастыруға жөн. Елімізде экономикаға қажетті электр қуатын өз керегіне шамадан тыс пайдаланатын, сөйте тұра салықты аз төлейтін кәсіпкерлер бар. Міне, осындайларды жөнге салу керек.

2025 жылы Каспий теңізі арқылы талшықты-оптикалық байланыс желісін тарту жобасы аяқталмақ. Еліміз үшін бұл жобаның маңызы зор. Сол арқылы мәліметтердің халықаралық арнасымен және трансшекаралық ағынымен байланысты цифрлық инфрақұрылым құра аламыз.

Жалпы, телекоммуникация желілері мен дата-орталықтарын барынша жетілдіруге, кибер-қауіпсіздіктің әлемдік стандарттарын енгізуге және мамандарымыздың біліктілігін арттыруға қатысты жұмысты жалғастыру керек.

Әуе хабтарын дамыту – өте маңызды міндет.

Қазақстанның әуе кеңістігі арқылы жыл сайын 150 мың тоннаға жуық жүк тасымалданады. Алдағы төрт жылда бұл көрсеткішті екі есе ұлғайтуға болады. Әуежайларымыздың жүк тасымалдау мүмкіндігін арттыру үшін барлық жағдайды жасау керек.

Ішкі әуе бағдарларын дамытуға айрықша назар аударған жөн. Бұл, әсіресе, негізгі туризм нысандарының инфрақұрылымын жақсарту үшін маңызды.

Балқаш және Алакөл демалыс аймақтарындағы ұшу-қону жолақтары толық жаңғыртылды. Қатонқарағай, Зайсан және Кендірлі өңірлерінің де туристік әлеуетін дұрыс пайдалану қажет. Осындай демалыс аймақтарында сапасы жоғары жол инфрақұрылымы бар әуе бекеттері мен әуежайлар салу керек.

Өнеркәсіпті дамыту қорының есебінен кіші авиация ұшақтарын алған жөн.

Туризм жобаларын жүзеге асырғанда табиғатқа зиян келтірмей, экологияны сақтау барынша маңызды екенін ерекше атап өткім келеді.

Келесі. Ирригация жүйелері және жалпы су шаруашылығы мәселесімен мұқият айналысу қажет.

(Жалғасы 4-5-беттерде).

«ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАН: ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСІМ,

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың

(Басы 1-2-3-беттерде).

Көктемдегі алапат тасқын бүкіл еліміз үшін үлкен сынақ болды. Сол қиын күндерде біз ынтымағы жарасқан ел екенімізді көрсеттік. Қазақстанның әр аймағынан жиналған еріктілер мен жанашыр азаматтар зардап шеккен жұртқа көмек қолын созды. Менің елдік істен шет қалмау туралы Үндеуіме ірі бизнес өкілдері де қолдау білдірді. Мемлекеттің батыл әрекеті мен халықтың өзара тілектес болуының арқасында аса қиын жағдайдан аман-есен өттік. Дегенмен, орталық және жергілікті билік өкілдері осы оқиғадан сабақ алуы керек.

Қазіргі заманда біз кез келген қатерге дайын болуымыз қажет. Сондықтан қарғын суды жинап, диқандардың қажетіне жарату үшін оны дұрыс сақтай білген жөн. Гидрология бекеттерін жөндеп, жаңғырту қажет. Суды барынша үнемдеу жұмысын ұйымдастыру керек. Бұл – ең алдымен, ауыл шаруашылығына қатысты мәселе, яғни су үнемдеу технологиясын, әсіресе, ауыл шаруашылығында кеңінен қолдану қажет.

Су қорын жинап, оны тиімді пайдаланып, ирригация жүйесін дұрыс қолдана алсақ, бұл салаға да инвестиция тартуға болады. Сондықтан тариф саясатын реттеп, инвесторларға тиімді қолдау шараларын ұсыну қажет. Бұл – Үкіметтің алдында тұрған маңызды міндет. Нақты жұмысқа кірісу керек.

БЕСІНШІ. Еліміздің кадрлық әлеуетін біртіндеп арттыру өте маңызды.

Экономиканы білікті мамандармен қамтамасыз ету – аса өзекті міндет. Ең алдымен, су, энергетика, құрылыс және басқа да салаларда қатты байқалып отырған кадр тапшылығын жою қажет.

Сондай-ақ, болашақта сұранысқа ие болатын кәсіптер үшін білікті мамандар даярлау керек. Бұл бағытта нақты жұмыстар басталды.

Үкімет жоғары білім саласын халықаралық білім беру кеңістігімен ықпалдастырып жатыр. Қазірдің өзінде елімізде шетелдің белгілі 23 жоғары оқу орны жұмыс жүргізе бастады.

Оларға мейлінше қолдау көрсету керек. Атап айтқанда, маман даярлауға берілетін мемлекеттік тапсырысты біртіндеп көбейткен жөн. Бұл тәсілді білім бағдарламасы заман талабына сай келетін өз оқу орындарымызға да қолдануға болады.

Осы ретте грант құны жастарды сапалы оқытуға мүмкіндік беруге тиіс. Мемлекет қаржысын университеттің бәріне шашыратып, онды-солды тарата беруге болмайды.

Үздік университеттердің нақты сектормен байланысын нығайту керек. Инновациялық саясатты еліміздің ғылыми-технологиялық басымдықтарымен үйлестіру қажет. Мұндай қадам әр саладағы инновацияға серпін береді. Сондай-ақ, жоғары оқу орындарындағы қолданбалы ғылымның әлеуетін арттырады. Сонымен қатар, ғалымдардың шетелдегі тағылымдамасын әншейін синексураға және «академиялық туризмге» айналдырмау керек.

Жоғары оқу орындары ғана емес, техникалық және кәсіптік білім беру мекемелері де білікті кадрлар даярлауы қажет. Үкімет колледжде жақсы оқыған түлектерді мандығы бойынша мемлекеттік қызметке алу мүмкіндігін қарастыруға тиіс.

Кәсіптік білім беру саласына реформа жасау – айрықша өзекті мәселе. Бұл – экономиканың өсімін қамтамасыз ету және инвестициялық тартымдылығын арттыру үшін аса қажет қадам.

Мен 2025 жылды Жұмысшы мамандықтары жылы деп жариялаймын. Осы уақыт ішінде техникалық және кәсіби білім беру жүйесін реформалау қажет. Сондай-ақ, біз жұмысшы мамандықтарын дәріптеу арқылы қоғамда еңбеккөр және нағыз маман болу идеясын насихаттаймыз.

Адал әрі табанды еңбегімен табысқа жеткен адамдар қашанда құрметті, сыйлы болуы керек. Бұл біз ұсынып отырған «Адал азамат – Адал еңбек – Адал табыс» қағидатына толық сай келеді.

Бір сөзбен айтқанда, біздің қоғамда еңбекқорлық, кәсібилік сияқты қасиеттер өте жоғары бағалануға тиіс. Өз кәсібін жетік меңгерген мамандар ұлт сапасын арттырады. Сондықтан біз еңбек адамының мәртебесін көтеріп жатырмыз. Бұл бағыттағы жұмыс тоқтамайды, жалғаса береді.

Жұмыстың жаманы жоқ, кез келген еңбек – қадірлі. Ең бастысы, әркім жауапкершілікті терең сезініп, өз міндетін сапалы атқаруға тиіс. Сонда ғана еліміз дамудың сара жолына түседі.

Халқымызда «Жұмыстың көзін тапқан байлықтың өзін табады» деген сөз бар. Кәсібіне адал әрі жауапкершілікпен қараған адам қашанда лайықты бағасын алады. Бұл түсінікті қоғам санасына сіңіру қажет. Азаматтарға құрметті атақ берудегі түпкі мақсатымыз да – осы. Бұған дейін мұғалімдерге, дәрігерлерге және мәдениет қайраткерлеріне осындай атақтар беріле бастады. Бұл – өте жақсы бастама, оның аясын кеңейту керек.

Біз түрлі саладағы мамандарға, қатардағы жұмысшыларға құрмет көрсетуіміз қажет. Бәсекеге қабілетті экономикасы бар озық ел боламыз десек, ең алдымен, адал еңбекті бағалаған абзал. Сондықтан инженерлерге, геологтарға, кен орнын игеруші мамандарға, ауыл шаруашылығы, көлік және су саласының қызметкерлеріне, ғалымдар мен өнертапқыштарға берілетін құрметті атақтар мемлекеттік марапаттар санатына қосылады.

Еңбегінің мемлекеттік деңгейде бағалануы барша кәсіп иесіне ерекше шабыт береді, еңбек адамның абырой-беделін көтереді.

Еліміздің кадрлық әлеуетін арттыру ісінде орта білім беру жүйесі өте маңызды рөл атқарады.

Менің тапсырмаммен «Жайлы мектеп» ұлттық жобасы жүзеге асырылып жатыр. 2025 жылдың соңына дейін заманауи үлгідегі 217 мектеп пайдалануға беріледі деп жоспарланған. Осы өте маңызды жұмысты «Самұрық-Қазына» қоры қадағалап отыр. Үкімет пен әкімдер бұл шаруаға белсене атсалысуға тиіс. Депутаттар да ортақ істен шет қалмайды деп ойлаймын.

Үкімет жайлы мектептерді арнайы басқару жүйесін енгізуді ойластыруы керек.

Сонымен бірге, еліміздегі 1300 мектепке күрделі жөндеу жүргізу қажет. Үкімет әкімдермен бірге оны қаржыландыру көздерін анықтап, соның ішінде демеушілерден де қаражат тартып, 3 жыл ішінде бұл мектептерді толық жаңартуы керек.

Мемлекет кепілді төлемдер үшін қыруар қаражат бөледі. Оның ішінде жекеменшік мектептерге берілетін қаржы да бар. Мысалы, 250 мыңнан астам бала оқитын жекеменшік мектептерге биылдың өзінде бюджеттен 134 миллиард теңге бөлінді.

Ата-аналар мемлекеттің жеке меншік мектептерге нақты көмек беріп жатқанын білуге тиіс. Осыған орай әр балаға норматив бойынша бөлінген қаражат көрсетіліп тұруы қажет. Сонда азаматтарымыз әлеуметтік бағдарламаларға бөлініп жатқан қаржы туралы шынайы ақпараттан хабардар болады.

Бұдан бөлек, мектептердің жұмысын жақсарту шараларын қолға алған жөн.

Мұғалімдердің біліктілігін арттыруға және әлеуметтік мәртебесін көтеруге көңіл бөлген абзал.

Ұстаздар – ұлттың зияткерлік қуаты. Олар білімді ұрпақ тәрбиелеу арқылы еліміздің өркендеуіне жол ашады. Үздік оқу бағдарламасы, заманауи мектептер, озық басқару жүйесі болса да, ұстаз білікті болмаса, оның бәрі бекер екені анық. Сондықтан педагогикалық жоғары оқу орындарына талапты, қабілетті жастарды қабылдауға баса мән беру керек. Жалпы, бұл бағыттағы жұмыстың беталысы жақсы, оны жалғастыру қажет.

Баланы мектепке дайындау мәселесіне айрықша назар аударған жөн. Мектепке дейінгі тәрбие беру және оқыту ісіне мемлекетпен қатар ата-аналар да жауапты. Сондықтан мектепке дейінгі білім беру саласында әр балаға бөлінетін қаражат отбасының нақты табысына байланысты болуы керек. Осылайша біз білім беру жүйесін одан әрі жетілдіру арқылы шын мәнінде мұқтаж азаматтарға көмек көрсетеміз және мемлекеттік қолдаудың ашық болуын қамтамасыз етеміз. Түптеп келгенде, азаматтарымыздың әлеуетін арттырамыз.

АЛТЫНШЫ. Ұлт саулығын нығайту үшін кешенді шараларды қолға алып, халықты әлеуметтік қолдау жүйесін жаңғырту керек.

Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесінің енгізілуі денсаулық сақтау саласына қосымша ресурстар әкеліп, жеке меншік медицинаға зор пайдасын тигізді.

Биыл денсаулық сақтау саласына бюджеттен 3,3 триллион теңге қаржы бөлінді. Бірақ оның нәтижесі әлі көрініп жатқан жоқ.

Медициналық сақтандыру жүйесіне қатысушылар арасында міндеттердің дұрыс бөлінуі бұрмаланған ақпараттың көбеюіне әкеп соқтырды. Науқастарға мемлекет кепілдік берген қызметтерді ақылы негізде алуды немесе бірнеше ай бойы кезек күтуді ұсыну жайттары аз емес. Бұған жол беруге болмайды.

Бюджеттің мүмкіндігі мен міндеттемесін ескере отырып, мемлекет кепілдік беретін медициналық көмектің бірыңғай базалық топтамасын жасау қажет. Ал одан асып кеткен шығынның бәрі сақтандыру жүйесі арқылы төленуге тиіс.

Цифрландыру болмаса, мұндай ауқымды өзгерістерді сәтті жүзеге асыру мүмкін емес. Бір-біріне байланысы жоқ ондаған бағдарлама мен ақпараттар базасының орнына бірыңғай мемлекеттік медициналық ақпарат жүйесін жасау керек.

Жаңа жүйе, меншік түріне қарамастан, мемлекеттік тапсырыс алатын медицина мекемелерінің бәріне толық бақылау жасалуын және мәліметтердің шынайы болуын қамтамасыз етуі қажет. Үкімет осы маңызды мәселені шешуге дереу кірісіп, бұл бағыттағы жұмыстың барысы жөнінде маған және депутаттық корпусқа есеп беріп отыруға тиіс.

Еліміздегі денсаулық сақтау саласын дамыту үшін мемлекеттік-жекеменшік әріптестік тетіктері арқылы ресурстарды белсенді тарту қажет. Өкінішке қарай, шетелдердің мемлекеттік-жекеменшік әріптестікке қатысты озық тәжірибелері заңнамामызда толық көрініс тапқан жоқ. Мұның бәрі жобалардың тиімсіз болуына, бюджетке түсетін салмақтың тым артуына әкеп соқтырады. Бұл тәсілдерді қайта қарап, инвестиция тарту үшін ақылға қонымды тарифтер ұсыну қажет. Үкімет денсаулық сақтау және білім беру саласындағы мемлекеттік-жекеменшік әріптестікке қатысты жаңа нормативтер мен ережелер әзірлеуі керек.

Білікті медицина мамандарының тапшылығы – әлі де өзекті мәселе.

Бұл мәселені шешу үшін, ең алдымен, медицина саласындағы білім сапасын барынша арттырған жөн. Соның ішінде грант құнын білім беру үдерістерінің деңгейіне қарай саралау арқылы белгілеп, тиімді тарату қажет.

Баршаңызға мәлім, мен бұқаралық спортты дамытуға ерекше мән беріп отырмын. Жастарымыз дені сау, мықты азамат болып өсуі керек. Сондықтан ұлт саулығын сақтау үшін бұқаралық спорттың маңызы айрықша. Жақында мен Олимпиадаға қатысушылармен кездестім, спорттағы нақты міндеттер мен басымдықтарға тоқталды.

Шын мәнінде, бұл саладағы заңнаманы жаңартатын кез келді деп ойлаймын. Заңға енгізілетін өзгертулер бұқаралық спорт пен балалар спортын дамытуға зор серпін береді. Сондай-ақ, болашақ жеңімпаздар шоғырын даярлауға жол ашады. Депутаттар осы маңызды заң жобасына айрықша мән бергені жөн деп санаймын.

Келесі мәселе. Әлеуметтік тұрғыдан осал азаматтарға қолдау көрсету – өте маңызды міндет. Сондықтан мемлекет әлеуметтік шығыстарды біртіндеп ұлғайтып жатыр. Қазір бюджеттің жартысынан көбі әлеуметтік салаға жұмсалады.

Балалы отбасыларды қолдау үшін сәби күтіміне өтемақы төлеу мерзімі бір жылдан бір жарым жылға дейін ұзарды.

Зиянды еңбек жағдайында жұмыс істейтін азаматтарға биылдан бастап арнайы төлемдер беріліп жатыр. «Ұлттық қор – балаларға» ауқымды жобасы іске қосылды. 7 миллион баланың есепшотына Ұлттық қордың табысынан жалпы сомасы 300 миллиардтан астам теңге аударылды. Дегенмен, қазір мемлекет тарапынан қолдау көрсетілген кезде азаматтардың нақты табысы ескерілмей жатқанын мойындау қажет. Басқаша айтсақ, әлеуметтік қолдауға мүлде мұқтаж емес ауқатты отбасылар да мемлекеттен көмек алады. Мұндай жайттар аз емес. Осыны ескере отырып, халықты қолдау тәсілдерін жетілдіре түсу қажет. Сондықтан Үкіметке алдағы жылдың басынан бастап «Әлеуметтік әмиян» жобасын жүзеге асыруды тапсырамын.

Мемлекеттік қолдау шын мәнінде мұқтаж адамдарға көрсетілуі қажет. Бір сөзбен, кез келген әлеуметтік көмек әділ, ашық және тиімді болуға тиіс.

ЖЕТІНШІ мәселе. Экологиялық ахуалды жақсарту – алдымызда тұрған негізгі міндеттің бірі. Біз қоғамда қоршаған ортаны қорғаудың мән-маңызын кеңінен дәріптеуіміз керек.

Халықты экологиялық факторлардың жағымсыз әсерінен сақтау қажет. Бизнес өкілдері табиғатты қорғау ісіне зор жауапкершілікпен қарауы керек. Үкімет пен «Атамекен» палатасы осы бағытта нақты шаралар қабылдауға тиіс. Бұл салаға озық технологияларды кеңінен енгізу жұмысын жалғастыру қажет. Табиғатты ластайтын қалдықтарға мониторинг жасайтын озық жүйе ойдағыдай жұмыс істеуге тиіс.

Қазақстанның бірегей жануарлар және өсімдіктер әлемін сақтау мәселесі әрдайым өзекті болып қала бермек. Мемлекет алдағы уақытта да кең байтақ даламызды және орманымызды өрттен қорғау үшін барлық қажетті шараны қабылдайды.

Қазақстанның табиғаты өте бай және алуан түрлі. Алайда, орман-тоғайлар жеріміздің 5 пайызын ғана алып жатыр. Табиғаттың әр алуандығын сақтау үшін біз орман алқаптарын көбейтуіміз қажет. Бұл міндет еліміздің тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуы үшін де өте маңызды. Мен Президент болып сайланған күннен бастап осы мәселеге ерекше мән беріп келемін.

Елімізді көгалдандыру жұмысының қарқыны жаман емес. Тоқтап қалмай, оны жалғастыру қажет. «Семей орманы» аясында орман тұқым бағы бар. Бұл – Орталық Азиядағы халықаралық озық талаптарға сай көшет өсіретін бірден-бір кешен. Осы жобаны басқа да орманды аймақтарда жүзеге асырған абзал.

Орман-тоғайды көбейту бүкіл елді жұмылдыратын нағыз халықтық идеяға айналуы керек. Сондықтан ел ішінде ауқымды ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізген жөн.

Баршаңызға мәлім, елімізде көктемнен бері «Таза Қазақстан» жалпыұлттық экологиялық акциясы жүріп жатыр. Бұл – тұтас халықты ұйыстырған берекелі бастама.

«Таза Қазақстан» шарасына бірнеше айдың ішінде 3 миллионға жуық азамат атсалысты. Жүздеген мың үйдің ауласы тазартылды, 1 миллион тоннадан астам қоқыс жиналды. Осындай игі шаралардың арқасында қоғамда жаңа мәдениет, жаңа қоғамдық этика орнығып келеді. Мұны туған елге деген сүйіспеншілік, жанашырлық деуге болады. Ұлттың жаңа сапасы осындай нақты шаралар арқылы қалыптасады. Бұл – уақытша науқан емес. Осы маңызды жоба жыл бойы жалғаса беруге тиіс. Себебі, шынын айтқанда, кейбір санасыз азаматтарымыз табиғатты, көшелерді әлі де ластан жатыр. Осындай адамдардың әрекетіне заң бойынша тосқауыл қою керек. Бір сөзбен, қоршаған ортаның тазалығы әркімнің күнделікті дағдысына айналуы қажет.

Халқымыздың бойында жақсы қасиеттер өте көп. Мысалы, өзге елдер бізді қонақжай, ақкөңіл халық ретінде біледі. Дәл солай тазалық жұртымыздың қанына, жанына сіңген қасиет болуы керек.

«Таза Қазақстанның» аймақтарда сапалы жүзеге асуына әкімдер тікелей жауапты. Олар жұртқа істің мән-маңызын түсіндіріп, жұмысты дұрыс үйлестіруге міндетті.

Аймақ басшысы шаруашылықпен ғана айналысмайды. Әкім қоғамдық, рухани мәселелерді әрдайым назарда ұстауға тиіс. Әрбір басшы елмен етене жұмыс істеуі керек, тұрғындармен сенімді байланыс орнатуы қажет. Сонда жұрт та оның

ЗАҢ МЕН ТӘРТІП, ҚОҒАМДЫҚ ОПТИМИЗМ»

Қазақстан халқына Жолдауы

бастамаларын қолдайды, ел үшін пайдалы іске жұмыла кіріседі. Әкімнің абырой-беделі дегеніміз де – осы.

СЕГІЗІНШІ. Мемлекеттік басқару ісінің тиімділігін барынша арттыру керек.

Мен «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасын ұсынғалы бес жылдан астам уақыт өтті. Осы уақыт ішінде қоғам мен билік құрылымдары арасындағы қарым-қатынас мәдениетін өзгерте алдық. Пікір білдірудің бірқатар тиімді тетігі және түрлі диалог алаңдары пайда болды. Мемлекеттік қызметшілердің азаматтармен тікелей сөйлесуі қалыпты жағдайға айналды. Бұл тұжырымдама мемлекеттік қызметшілер мінез-құлқының жаңа моделін қалыптастырды. Олар жауапкершілікпен, проактивті, ашық және тиімді жұмыс істей бастады.

Дегенмен, мемлекет пен қоғам арасындағы диалогтың сапасын одан әрі арттыра түсу үшін бәріміз адал әрі әділ болуымыз, тек заң аясында әрекет етуіміз, берген уәдеміз бен ісіміз үшін жауап бере білуіміз керек.

Біз талқыланып жатқан мәселелердің мән-жайын біле бермейтін, тым асыра сілтеуге бейім тұратын популистердің қоғамдағы кейбір бастамаларды іліп алып, өз мүддесіне бұрып әкететінін көріп жүрміз. Мұның демократияға еш қатысы жоқ.

Өтініштерді қарауға қатысты жұмыстың бірыңғай экожүйесі қалыптаса бастағаны өте маңызды. Бұл жүйе халықтың қажеттілігі мен талап-тілегін нақты біліп отыруға мүмкіндік береді. Мемлекеттік органдар өз жұмысын жетілдіру үшін азаматтардың өтініштерін талдауға көбірек назар аударуға тиіс.

Азаматтарымыздың соңғы жылдардағы тағы бір талабы – әкімдерді тікелей сайлау жүйесін енгізу. Бұл талап та орындалды.

Ауыл әкімдерін тікелей сайлау жүйесі 2021 жылы енгізілді. Содан бері 2,5 мыңға жуық әкім сайланды. Бұл – барша ауыл әкімдерінің 90 пайызға жуығы деген сөз. Қалғандары әкімнің өкілеттік мерзімі аяқталған кезде өз ретімен сайлана береді. Жаңа әкімдердің 60 пайызы бұрын мемлекеттік қызметте жұмыс істемеген. Олардың арасында әртүрлі кәсіп иелері, түрлі партия өкілдері бар. Орташа жасы – 46 жас. Бір сөзбен айтсақ, халық өзі таңдаған әкімдердің құрамы едәуір жаңғырды.

Бытыр күзде алғаш рет аудан және облыстық маңызы бар қала әкімдерін сайлай бастадық. Барлық облыста 45 әкім жаңа тәсілмен сайланды. Біз сайлау нәтижесін және сайланған әкімдердің жұмысын жан-жақты зерделедік. Соның қорытындысы бойынша түбегейлі шешім қабылдадық. Келесі жылдан бастап жаңа жүйеге біржола көшеміз. Бұдан былай аудан және облыстық маңызы бар қалалардың әкімдері тікелей сайлау арқылы ғана қызметке келеді. Әкімдердің өкілеттік мерзімі аяқталуына қарай, яғни ротация мерзімі жеткенде сайлау біртіндеп өткізіле береді. Бұл да – саяси жүйені реформалау ісіндегі кезекті маңызды қадам. Саяси реформа – бір реттік науқан емес. Мемлекеттің дамуына қажет болса, реформалар осылай үздіксіз жалғаса береді.

Мемлекеттік қызметшілердің біліктілігін арттыру мәселесі әлі де өзекті. Үміткерді қызметке тағайындаған кезде оның кәсіби және моральдық қасиеттерін мұқият ескерген жөн. Бұрынғы жұмысын қалай атқарғаны да қаперде болуы керек. Меритократия қағидаттарынан ешкім бас тартқан жоқ. Бұл бағыттағы жұмыстың аяқ алысы жаман емес. Қазір мемлекеттік органдардың бәрі кадр жөніндегі бірыңғай ақпараттық жүйеге көшті.

Енді Үкімет пен Мемлекеттік қызмет істері агенттігі бюджеттен қаржыландырылатын мекемелердің кадр мәселесіне қатысты жұмысын толық автоматтандыруы керек.

ТОҒЫЗЫНШЫ. Қоғамда заң мен тәртіп идеологиясын терең орнықтыру қажет.

Цифрлық технологиялардың күнделікті өмірімізге жаппай енуі түрлі алаяқтардың көбеюіне әкеп соқтыруда. Оған бәріміз куә болып отырмыз. Сондықтан қазір қаржы және экономика негіздерін білу, қарапайым цифрлық дағдыларды меңгеру аса маңызды болып тұр. Осы ретте «Аманат» партиясы ұсынған «Қарызсыз қоғам» жобасын атап өткім келеді. Азаматтардың қаржылық сауатын арттыруға арналған осы жобаға бытыр 65 мың адам қатысты. Ал биыл одан да көп адам қатысады.

Мектептерде, жоғары оқу орындарында қаржылық және цифрлық сауаттылық негіздерін үйрететін білім бағдарламасын енгізу қажет. Бұл жұмысты Үкімет қаржы саласын реттеу органдарымен бірге атқаруы керек. Мұның бәрі азаматтарымыздың әртүрлі алаяқтардың құрығына түсіп қалмауына мүмкіндік береді.

Құзырлы органдардың бәрі заңға бағынатын жұртқа зардабын тигізіп жатқан алаяқтыққа және сол сияқты басқа да заңсыз әрекеттерге қарсы батыл шаралар қабылдауға тиіс.

Қазір «Құқық бұзушылықтардың алдын алу туралы» заң жобасы әзірленіп жатыр. Осы заңның талаптарын орындау үшін қоғам мен мемлекеттік аппарат күш жұмылдыруы керек. Сонда ғана жағдайды түзетіп, заң үстемдігін және азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз ете аламыз.

Кез келген қоғамның, соның ішінде біздің қоғамның да басты ұғымдарға негізделген сұраныстары – әділдік және қауіпсіздік. Осы негізгі сұраныстардың толығымен өтелуі мемлекеттің тиімді жұмыс істейтінін айқын көрсетеді.

Елімізде ауқымды реформалар кезең-кезеңімен жүзеге асырылып жатыр. Саяси жаңғырудың нәтижесінде азаматтарымыздың өз ойы мен пікірін ашық айтып, мемлекеттік шешімдер қабылдау үдерісіне араласуына жол ашылды. Сондай-ақ, әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан терең өзгерістер жасалып жатыр.

Азаматтарымыздың құқығын қорғау саласында кешенді шараларды қолға алдық. Негізгі мақсат – әділетті қоғам құру және соның арқасында дамудың сара жолына түскен озық ел болу. Сондықтан біз осы бағыттағы маңызды реформаларды жалғастырамыз, жүйелі жұмысты тоқтатпаймыз.

Тағы бір мәселе – азаматтардың қауіпсіздігі. Жеке адамнан бастап тұтас қоғамның қауіпсіздігін қамтамасыз ету – мемлекет үшін стратегиялық маңызы бар басымдық.

Көптеген елде, тіпті кейбір дамыған мемлекеттердің өзінде қылмыс пен тәртіпсіздік өршіп тұрғанына қарамастан, біз соңғы жылдары қауіпсіз қоғам құру жолында едәуір жетістікке жеттік. Көшедегі, қоғамдық орындардағы қылмыс пен заңсыздық тыйылып келеді. Дегенмен, арқаны кеңге салуға болмайды.

Менің басты міндетімнің бірі – Қазақстанды қауіпсіз әрі жайлы елге айналдыру. Құқық қорғау органдарына және басқа да жауапты мекемелерге азаматтардың қауіпсіздігін барынша қамтамасыз ету жүктелді.

Ішкі істер министрлігі ұсақ бұзақылық пен вандализмнен бастап, шетелдіктердің заңсыз көшіп келуіне және басқа да ауыр қылмыстарға қатаң тосқауыл қойып, дереу жолын кесуге міндетті. Құқықтық мемлекетте қылмыс әлеміне орын жоқ, қарақшылықты түп-тамырымен жою қажет. Түрлі экстремистердің, оның ішінде әсіре діншілдердің де елге іріткі салатын әрекеттеріне қатысты ұстаным дәл осындай болуға тиіс.

Құқық қорғау органдары кәсібилік, батылдық және табандылық танытуы керек.

Жол апаттары қоғамның зор алаңдаушылығын туғызып отыр. Жыл басынан бері жол-көлік оқиғасынан 1300-ден астам адам қаза болып, 16 мыңнан астам азамат зардап шекті. Адамдар күн сайын жол үстінде қазаға ұшырап жатыр. Олардың арасында тұтас отбасылар да бар.

Жол-көлік инфрақұрылымын жақсарту және интеллектуалдық жүйені енгізу арқылы жол қауіпсіздігін қамтамасыз етуге болады. Бұл – жергілікті ғана емес, республикалық жолдарға да қатысты мәселе.

Осы салаға жауапты мекеме автокөліктердің техникалық жағдайына тиісті бақылау жасауы қажет.

Жүргізушілерді даярлау деңгейінің де төмендеп кеткені жасырын емес. Жүргізуші куәлігін арнайы оқымай-ақ алатын жайттар бар. Үкімет, әкімдер, Ішкі істер министрлігі батыл қадам жасауы керек. Депутаттар бұл мәселені назарда ұстауға тиіс.

Әскер қатарында заң мен тәртіптің сақталуы – айрықша маңызды міндет.

Жастар әскерге Отан алдындағы борышын өтеуге барады. Жас сарбаздарымыз өз міндетін алаңсыз орындауы үшін әскер қатарында, ең алдымен, темірдей тәртіп болуға тиіс. Қарулы күштер мен басқа да күштік құрылымдар осы талапты мұлткізсіз орындауы қажет. Әр ата-ана әскерге кеткен баласын мемлекетке сеніп тапсырады. Сондықтан сарбаздардың денсаулығы мен қауіпсіздігіне, ең алдымен, армия басшылығы және құқық қорғау мекемелерінің басшылары жауапты.

Тағы бір маңызды міндет – есірткі саудасына және наша-қорлыққа қарсы күрес. Бұл – ұлттың генетикалық қорын аман сақтап қалу мәселесі деген сөз. Біз осыған дейін қажетті заңнамалық шараларды қабылдадық. Бірақ нақты нәтижеге қол жеткіздік деуге әлі ерте. Әрбір мемлекеттік құрылым, әсіресе, құқық қорғау органдары тиімді жұмыс істеп жатыр деп айта алмаймыз. Есірткі мәселесі ушығып барады.

Біз заң мен тәртіп, білім мен парасат үстемдік ететін қоғам құруымыз керек. Азаматтары, әсіресе жастары мәдениетті, жаңашыл әрі жасампаз ұлттың ұпайы түгел. Сондықтан біз өркениетті ел болуға кедергі жасайтын жағымсыз әдеттерден арылуымыз керек. Мен бұл туралы Ұлттық құрылтайдың отырысында айттым. Елдің болашағына кесірін тигізетін бес кеселге тоқталдым. Содан бері біршама жұмыс атқарылды. Вандализмге, лудоманияға тосқауыл қоятын заңдар қабылданды. Вейпке, яғни электронды темекіге тыйым салынды. Қабылданған шаралардың нәтижесі қазірдің өзінде көрініп жатыр. Әлеуметтік кеселдің бәрімен тұтас жұрт болып жұмыла күресу қажет.

Халқымыз қашанда кең пейілімен, толеранттылығымен ерекшеленген. Еліміздің басты құндылығы – бірлік пен келісім ең алдымен, осы қасиеттердің арқасында сақталып отыр. Қазақстанда тіліне, дініне, ұлтына, әлеуметтік жағдайына және басқа да себептерге байланысты ешкімге ешқандай қысым жасалмайды, жасалуы да мүмкін емес. Әрине, мұндай жайттар ара-тұра кездеседі. Бірақ бұл көбіне жекелеген адамдардың сауатсыздығы мен жауапсыздығынан болып жатады. Құқық қорғау органдары әрдайым заң арқылы мұндай оқиғалардың жолын кеседі.

Бұған қоса, бізге белгілі кейбір теріс пиғылды адамдар, оның ішінде шетелде жүргендер де бар, мәселені ушықтыру арқылы қоғамдық пікірге ықпал еткісі келеді, елімізге орынсыз шүйлігеді.

Қазақстанның қоғамында да, билігінде де ешқандай «фобия» бұған дейін болған емес, қазір де жоқ, болашақта да бол-

майды. Сондықтан ақша үшін ел ішіне іріткі салуды көздейтін мұндай жұмысқы әрекеттерден тұқ шықпайтыны анық.

Біз үйлесімді, әділетті әрі тұрақты қоғам құру ісін жалғастыра береміз.

Біз – озық ойлы ұлтпыз. Сондықтан алысты көздеп, түрлі арандатушылық әрекеттерден биік тұруымыз, парасатты ел екенімізді танытуымыз және тек заңға арқа сүйеуіміз керек.

Блғи да кейін қайырылып, өткенмен өмір сүруге, бұрынғы жүйеден немесе саяси тұлғалардан кінә іздей беруге болмайды. Өз халқының тарихын білу керек, бірақ одан тек еңсенді түсіріп, өзгеге өкпе артуға себеп іздемеу қажет. Қандай қасіретті болса да, өткен оқиғалардан, ең алдымен, тағылым ала білген жөн. Біз келешекке сеніммен көз тігіп, еліміздің өсіп-өркендеуі мен дамуын ойлауымыз қажет. Мен бұл туралы үнемі айтып келемін.

Тағы да қайталап айтамын: біздің қоғамымызда заң мен тәртіп үстемдік құруға тиіс. Бұл – бүкіл қоғамның және әр адамның қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысты ең басты талап. Біз сонда ғана Әділетті, Таза және Қауіпсіз Қазақстанды құра аламыз. Осы стратегиялық мақсатымызға жету үшін еліміздің бейбіт өмір сүруіне және тұрақты дамуына қолайлы сыртқы жағдай қалыптастыруымыз қажет. Бұл – қазіргі аса күрделі геосаяси ахуал кезінде өте жоғары кәсібилікті талап ететін дипломатияның міндеті.

Қазақстан бейбіт және теңгерімді сыртқы саясатты қатаң ұстанып келеді. Еліміздің егемендігі мен тәуелсіздігін нығайту, шетелдегі азаматтарымыздың құқықтарын қорғау, ұлттық мүдделерімізді ілгерілету, экономикаға инвестиция тарту – дипломаттарымыздың басты міндеті. Қазақстан Біріккен Ұлттар Ұйымының Жарғысын қатаң ұстана отырып, көп жақты ынтымақтастық орнатуға қашанда дайын екенін паш етіп келеді. Еліміз халықаралық қауіпсіздік және тұрақтылық мәселелерін шешуге белсенді атсалысады.

Біз Біріккен Ұлттар Ұйымы мен басқа да халықаралық ұйымдардың терроризмге, экстремизмге, заңсыз көші-қонға, климаттың өзгеруіне және өзге де қауіп-қатерлерге қарсы күресу жолындағы талпыныстарын құптаймыз. Сондай-ақ, Біріккен Ұлттар Ұйымының бітімгерлік қызметін, қарусыздануға қатысты бастамаларын барынша қолдаймыз, қарулы қақтығыстарды дипломатиялық жолмен шешу қажет деп санаймыз.

Астанада Қазақстанның төрағалығымен Азиядағы өзара іс-қимыл және сенім шаралары жөніндегі кеңеске, Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына, Шанхай ынтымақтастық ұйымына, Түркі мемлекеттері ұйымына мүше елдер басшыларының саммиттері сияқты бірқатар маңызды халықаралық іс-шара өтті. Бізге қолдау көрсеткені үшін одақтастарымыз бен серіктестерімізге шынайы ризашылығымызды білдіреміз.

Құрметті отандастар!

Қазір әлемде қандай түбегейлі өзгерістер болып жатқанын білесіздер. Экономикалық, саяси, климаттық және басқа да жаһандық аймақтық ауқымдағы қауіп-қатерлер аз емес. Осындай жағдайда күнделікті шаруамен қатар стратегиялық маңызы бар көптеген мәселені шешуімізге тура келеді. Әрине, бір мезетте барлығына бірдей ресурсымыз жетпейтіні анық.

Ешкім де бәрін табан астында өзгерте алмайды. Жылдар бойы шешімін таппай келген мәселелер бар. Біз ештеңені жасырмай, бәрін бүкпесіз ашық айтамыз. Қаншалықты күрделі болса да, барлық мәселені жүйелі әрі батыл түрде шешіп келеміз.

Алдымызда ауқымды жұмыс тұр. Тұрақты әлеуметтік-экономикалық өрлеуді қамтамасыз ету, азаматтардың жасампаздық әлеуетін толық ашу және халықтың әл-ауқатын арттыру – мемлекеттің маңызды міндеті.

Үкімет мүшелері, әкімдер, депутаттар және барша қоғам өкілдері әрдайым отаншылдық идеясына адал болуға тиіс. Әр іс елге деген жанашырлық ниетпен жасалуы керек. Әрбір қадаммыз елге пайдасын тигізуі қажет. Біз еліміздің байлығын үнемдеп пайдалансақ, табанды еңбек етсек, салық төлесек, өз өнімдерімізді сатып алатын болсақ, түрлі жобаларға инвестиция салсақ, мемлекетіміздің қуатын арттыра түсеміз. Демек, Отанымызға да, отбасымызға да пайдамыз тиеді деген сөз.

Біз қиындықтарға мойымай, барлық мәселені біртіндеп, байыппен шешуіміз керек. Мұның бәрі халықтың тұрмыс-тіршілігіне ғана емес, қазіргі бұлыңғыр замандағы еліміздің тағдырына да тікелей әсер етеді.

Біздің ұзақ мерзімге арналған даму жолымыз – айқын. Биік мақсаттарымыз бар. Оған жету үшін, ең алдымен, ел бірлігін сақтай білуіміз керек. Бір-бірімізге қолдау білдіріп, құрмет көрсетуіміз қажет.

Біз – берекелі бірліктің арқасында түрлі сынақтан сүрінбей өткен халықпыз. Алдағы уақытта да солай болмақ. Бәріміз бір ел болып, әділетті және дамыған Қазақстанды бірге құрайық. Сонда өркім өз елiнiң кiрпiшi болып қаланып, арман-мұратына жете алады.

Әр адамға және баршаға бірдей мүмкіндік беретін мемлекетті, яғни Әділетті Қазақстанды болашақ ұрпаққа аманат ету – баршамызға ортақ міндет.

Мен Мемлекет басшысы ретінде осы міндетті орындауға бар күш-жігерімді саламын. Сіздер де ортақ мақсатқа жету үшін табанды еңбек етесіздер деп сенемін.

Қастерлі Отанымыз – Қазақстан өркендей берсін! Халқымыз аман болсын!

ПРЕЗИДЕНТ ТАПСЫРМАСЫ

АЛҒАШҚЫ ҚОҢЫРАУ

Алматыда заманауи білім ордасы ашылды

Досбол
АТАЖАН

(Басы 1-бетте)

Әуезов ауданында «Жайлы мектеп» жобасымен салынған алғашқы мектепте қоңырау соғылды. Бұл – Мемлекет басшысының тікелей тапсырмасы бойынша іске асырылып жатқан ұлттық жоба аясында Алматыда салынған алғашқы заманауи оқу орны. Ол 60 жыл жұмыс істегеннен кейін апатты деп танылып, бұзылған №97 мектеп-гимназияның орнында салынған.

Алматы қаласы әкімінің орынбасары Әсем Нүсіпова №97 мектеп-гимназиясының оқушылары мен педагогтарын құттықтады.

«Сіздерді Білім күнімен шын жүректен құттықтаймын! Бүгін жаңа оқу жылының алғашқы қоңырауы соғылды, ол білім әлеміне және жаңалықтарға, өнер әлеміне және нақты ғылымдарға есік ашты! Биылғы жылы мектеп парталарына 307 мыңнан астам бала отырады. Жаңа оқу жылы бәріне қызықты әрі жемісті болсын, жаңа жетістіктерге қуаныш әкелсін!», – деді Әсем Нүсіпова.

Жаңа мектеп 600 орынды және барлық заманауи талаптарға сай. Онда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін инклюзивті кедергісіз орта, балалар шығармашылығын дамытуға арналған аймақтар, оқу дағдылары, цифрлық технологияларды игеру, сондай-ақ бастауыш және орта мектеп сыныптары үшін бөлек блоктар қарастырылған.

«Біз мектептің ашылуын асыға күттік. Кітапхана мен оқу кабинеттері заманауи оқу жабдықтарымен жабдықталған. Сондай-ақ, балалардың демалуына арналған коворкинг аймақтар, әр балаға арналған жеке шкафтар қарастырылған. Мектеп жас ұрпаққа жан-

Суреттерді түсірген Самат СЕРІКБАЙҰЛЫ.

қолдауымен 36,8 мың оқушыға арналған 22 мектептің құрылысы жүргізіліп жатыр. 2024 жылдың соңына дейін 32,8 мың орынды 20 мектепті пайдалануға беру жоспарланған. 2025 жылы тағы 4 мың орынды екі мектеп іске қосылады.

жақты білім алуға жаңа мүмкіндіктер ашады. №97 мектеп бірнеше жылдан бері жұмыс істейді.

Менің үлкен ұлым 1-сыныптан бастап осында оқиды, 11-сыныпты бітіреді, ал биыл кіші ұлым 6-сыныпқа көшті. Менің балаларым мектепке үлкен қуанышпен барады, мектептегі іс-шараларға белсенді қатысады», – деді оқушы анасы Оксана Қыстаубаева.

Биыл 338 мектеп оқушыларға есігін айқара ашты, оның ішінде 216 мемлекеттік және 122 жекеменшік мектеп. «Жайлы мектеп» ұлттық жобасын іске асыру аясында Алматы әкімдігінің жобалық офисінің

«NURORDA» мектебі

Алатау ауданындағы жаңа оқу орны
800 оқушыға арналған

Білім ордасының ашылу салтанатына Алматы қаласы әкімінің орынбасары Азамат Қалдыбеков, физика-математика ғылымының докторы Асқар Жұмаділдаев, мектеп ұстаздары, оқушылар мен ата-аналар қатысты.

– Былтыр Алатау ауданында 10,5 мың балаға арналған жаңа 5 мектеп ашылды. Осы жылы Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев бастаған «Жайлы мектеп» Ұлттық жобасы аясында 6 мектептің құрылысы жүріп жатыр. Одан бөлек, қалалық әкімшілік «Саялы» және «Зерделі» ықшамаудандарында 2 мектептің құрылысын жүргізіп жатыр. Жалпы, аудандағы орын тапшылығы мәселесі биыл толығымен

шешіледі. Бүгін сіздерді қала әкімі Ерболат Досаевтың атынан құттықтай отырып, әкімшілік осы мектептің ауласына абаттандыру жұмыстарын өз мойнына алатынын хабарлаймын, – деді Азамат Қалдыбеков.

«NurOrda» мектебінің директоры Мехмет Желал Жан білім ордасында 500-ден астам бала білім алатынын атап өтті.

– «NurOrda» мектеп-лицейі биыл ашылып жатыр. Негізі 800 оқушыға арналған, бірақ қазіргі таңда 1–10-сыныптар аралығындағы 525 оқушы білім алғалы отыр. Оқушылар сағат 8.30-дан 17.30-ға дейін қарауымызда болады. Балалар осында күніне үш мезгіл тамақтанады. Бізде 20-ға жуық үйірме бар, – деді ол.

БІЗДІҢ МАҚТАНЫШТАРЫМЫЗ!

Қаламызда робототехника саласы қарқынды дамуда. Осының нәтижесінде шаһарымыздың жеткіншектері айтарлықтай нәтижелерге қол жеткізіп отыр. Өңірлік коммуникациялар қызметінің брифингінде жасөспірімдердің, білім ошағы шәкірттерінің осы саладағы соңғы жетістіктері жайында жан-жақты айтылды. Осы күні Алматы қаласы Жастар саясаты басқармасының бастамасымен 100-ден астам демалыс орталығы жұмыс істейді.

Айнабай
МӘДИ

Осы орталықтардың тәрбиеленушілері республикалық және халықаралық жарыстарда үнемі жүлделі орынды иеленіп келеді. Өткен айдың өзінде Алматыдан 100-ден астам оқушы робототехника жарыстарына қатысты. Соның ішінде АҚШ-та өткен халықаралық чемпионатта бас бәйгеге ие болғандар бар. Оқушылардың жетістігі жөнінде Robotics & Artificial Intelligence (RAI) демалыс орталығының директоры Бекзат Аманов толығырақ мәлімет берді. «Калифорния штатының Лос-Анджелес қаласында өткен «Robo Tourney International Championship 2024» халықаралық чемпионатында біздің тәрбиеленушілер үздік нәтиже көрсетті. Жарысқа әлемнің түкпір-түкпірінен 200-ден астам талантты оқушы қатысты. Біздің командалар жоғары дайындық деңгейін көрсетіп, халықаралық аренада бәсекеге қабілетті екенін дәлелдеді», – деп өз ойымен бөлісті демалыс орталығының директоры Б.Аманов.

Команда құрамындағы екі оқушы: Мира Демеуғалиева мен Серімжан Асылханұлы маусымаралық «Dedication Award» жүлдесінің жеңімпаздары атанды. Бекзат Аманов, Ернар Жолдасов, Серік Төленов пен Бірлік Сағитжанов – жаттықтырушылар арасында «Coach/Mentor Award» номинациясының жеңімпаздары. «Екі қазақстандық команданың жетістіктері олардың халықаралық аренада бәсекеге қабілетті екенін көрсетеді. Демалыс орталығының тәрбиеленушілері жарыстың екі күнінде де өз өнерімен көшбасшылар қатарында болды. Командалар ҚР Оқу-ағарту

министрлігінің қолдауымен Ustem Foundation қоғамдық қоры мен «Дарын» РҒПО ұйымдастырған Central Asia FIRST Championship Орталық Азия чемпионаты барысында Әлем чемпионатына жолдама алды. Чемпионаттағы жеңіс біздің тәрбиеленушілерге әлемдік жоғары оқу орындарындағы грантқа қол жеткізуге мүмкіндік береді», – деп сөзін жалғады демалыс орталығының директоры.

124-команданың капитаны Мира Демеуғалиева да беделді халықаралық жарыстарға қатысу тәжірибесімен бөлісті: «Менің робототехника саласындағы жолым FIRST Global Challenge (FGC) жарысына қатысудан басталды. Бұл тәжірибе маған команда капитаны болып,

лидерлік қасиетімді дамытуға шабыт берді. Мен бағдарламалау мен 3D-моделдеуді үйреніп, робототехника саласындағы білімді тереңдеттім», – деп атап өтті команда капитаны.

Брифингке қатысқан Жастар саясаты басқармасының жастарды әлеуметтендіру және жастар бастамасын қолдау бөлімінің басшысы Нұрсұлтан Бекқайыров демалыс орталықтары жастардың талантын өрістетіп, олардың әлеуметтік бейімделуіне мол мүмкіндік беретінін атап өтті.

«Демалыс орталықтарының жұмысы қаламыздың жастарына тұрғылықты мекенжайы бойынша түрлі үйірме мен курсты ұйымдастырумен жүзеге асады. Мұнда барлық қызмет түрі тегін.

Орталыққа келушілер, негізінен, 14–18 жас аралығындағы жасөспірімдер. Аталған орталықтар бүгінде қаламыздың 12 мыңнан астам жеткіншегі мен жасөспірімді қамтып отыр. Мұның ішінде халықтың әлеуметтік осал топтарындағы жас өрендер де бар», – деп мәлімдеді аталған басқарманың бөлім басшысы Н. Бекқайыров.

Демалыс орталықтарының жұмысын жаңарту жалғасуда. Олардың қызметі аудан бойынша орталықтандырылған. Жастарға арналып өзекті деген қосымша үйірме мен курстар ашылды. Аталған орталықтардың ішкі, сыртқы дизайны мен жабдықталуына байланысты жедел жұмыстар жүргізіліп, әрбір ДО-да тегін қазақ тілі курсы ашылды.

КОНЦЕРТ

«АТА-ЗАҢ – ТӘУЕЛСІЗДІК ТІРЕГІ»

атты мерекелік шеру өтті

Алматыда өткен Конституция күніне арналған концертке 10 мыңнан астам адам қатысты. Республика сарайының алдында «Ата заң – Тәуелсіздік тірегі» атты үлкен концерт өтті.

Бағдарламаны Vivat би ансамблінің хореографиялық қойылымының сүйемелдеуімен Hassak және «Алдаспан» топтарының орындауындағы жарқын аспаптық шоу ашты. Содан кейін Nazar тобы Төлеген Рахымбаев пен Аяжан Қуанышалиева, Ғаділбек Жанай, Қуандық Рахым Отан мен туған өлке туралы әндер шырқады. Алаңға жиналған қала тұрғындары мен қонақтары JCS тобының естен кетпес әндерін, Бүркіт пен Айшаның керемет өнерін, Диана Исмаилдің сахна төріне жарқын шығуын, сондай-ақ Adam мен Тұрар сияқты жарқын әртістерін жылы қарсы алды. Концерт Роза Рымбаеваның әнімен аяқталды. Халық әртісі «Сенім» балалар хорымен бірге орындаған «Қазақ елі» әні республиканың маңызды мемлекеттік мерекелерінің бірін атап өтудің соңғы нүктесін қойды.

Сондай-ақ, концерт барысында көрермендер

үшін «Көктөбе» телемұнарасының медиа қасбеттерінде сәулеттік-көркемдік жарық беру трансляциясы ұйымдастырылды. Телемұнара әртүрлі шашырау бұрыштары бар 185 TLS-H прожекторларымен, сондай-ақ құрылымның 10 деңгейін бірдей жарықтандыратын LED модульдері бар жарық желілерінің медиа қасбетімен жабдықталған.

Телемұнараны жарықтандыру келесі кесте бойынша жұмыс істейді: күн сайын сағат 20.00-ден 02.00-ге дейін динамикалық жарықтандыру мұнара дінін безендіреді, сағат 02.00-ден 5.00-ге дейін мұнара фондық прожекторлармен жарықтандырылады.

V ДҮНИЕЖҮЗІЛІК КӨШПЕНДІЛЕР ОЙЫНДАРЫ ҚАРСАҢЫНДА

Алматыға Аюсай шатқалынан алынған қасиетті су жеткізілді. Бірлік керуені Достық даңғылы арқылы Абай алаңына дейін жүріп өтті. Мұнда Алматыдан Астанаға Дүниежүзілік көшпенділер ойындарына қатысатын Қазақстан құрамасының мүшелерін шығарып салу құрметіне арналған театрландырылған шоу өтті. Іс-шараға Алматы қаласы әкімінің орынбасарлары Бейбіт Шаханов пен Азамат Қалдыбеков қатысты.

КӨШПЕНДІЛЕР ӘЛЕМІ

Спорт делегациясының құрамы келесідей: аударыспақ бойынша аға жаттықтырушы Асхат Рысов, ҚР Қазақ күресі федерациясының бірінші төрағасы Ерғали Мұхиддинов, қазіргі қазақ күресінің негізін қалаушылардың бірі Елемес Әлімханов, құсбегілік «Қыран» федерациясының президенті Бағдат Мүптекеқызы, тоғызқұмалақ бойынша жаттықтырушы Әлімжан Қыдырбаев, қазақ күресінен ҚР еңбек сіңірген жаттықтырушысы Бауыржан Тәліп, спорттың құрметті қайраткері, асық атудан жаттықтырушы Айталап Қорғамбаев, Алматы қаласы бойынша ұлттық ойындарды ұйымдастыру жөніндегі жауапты

үйлестіруші Нұрлан Оспанов енген. Естеріңізге сала кетейік, су бірінші Дүниежүзілік көшпенділер ойындарының басты қасиетті символы және негізгі элементі болды. Су Алматыдағы Аюсай сарқырамасынан алынды. Ойындардың ашылу салтанатында қасиетті су құйылған торсықты батырлар ашылу салтанаты өтетін жерге 8 қыркүйек күні жеткізеді.

Сондай-ақ, Астанаға ойындардың мәдени бағдарламасына қатысатын шығармашылық ұжымдар да аттанды. «Көшпенділер әлемі» этно-ауылын ұйымдастыру үшін қажетті киіз үйлер жөнелтілді.

Әзірлеген
Ернұр РЫСБАЙ.

САРАПТАМА

АЭС САЛУ

мәселесін халықтың өзі шешуі – тікелей демократияның көрінісі

Сонымен, 2 қыркүйекте елімізде жаңа саяси маусым ашылды. Әдеттегідей жаңа маусымды Мемлекет басшысы халыққа Жолдауы арқылы ашып берді. Жолдау – «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» деп аталды. Президент жауапты мемлекеттік органдарға бірқатар тапсырма берді. Олардың басым көпшілігі әлеуметтік-экономикалық саланы реформалауды көздейді. Бұл былтырғы Жолдаудың логикалық жалғасы екеніне көзіміз жетеді. Алайда, саяси жүйені реформалау мәселесі де назардан тыс қалмаған.

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ
ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ
ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА
ЖОЛДАУЫ
ПОСЛАНИЕ
ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА
КАСЫМ-ЖОМАРТА ТОКАЕВА
НАРОДУ КАЗАХСТАНА

Референдум тікелей
демократияның көрінісі

Жолдауда Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев атом электр энергиясын салу мәселесі бойынша референдум биыл 6 қазанда өтетінін мәлімдеді. Осындай ел үшін маңызды мәселені республикалық референдумда өткізу жайлы бастаманы былтырғы Жолдауында ұсынған болатын.

30 тамызда қазақстандықтар Конституция күнін атап өтті. Ата Заңымыздың 3-бабында мынадай сөздер бар: «Мемлекеттік биліктің бірден-бір бастауы – халық», «Халық билікті тікелей республикалық референдум және еркін сайлау арқылы жүзеге асырады, сондай-ақ өз билігін жүзеге асыруды мемлекеттік органдарға береді». Яғни халық мемлекеттік биліктің бастауы ретінде билігін тікелей республикалық референдум арқылы жүзеге асыруға құқылы. Сондықтан республикалық маңызды АЭС салу мәселесін халықтың өзі шешуі тікелей демократияның көрінісі екенін айта кеткен жөн.

Былытандан бері қоғамда, әсіресе, әлеуметтік желіде атом электр станциясын салу мәселесі қызу талқыланды. Әлеуметтік желідегі талқыға қарасақ, АЭС салу мәселесін қолдайтындар көп. Сыни пікір айтатындары да жоқ емес. Екі ойлы болып тұрғандары да жеткілікті. Бұл туралы ҚР Президенті жанындағы Стратегиялық зерттеулер институты әлеуметтік сауалнама да жүргізген. Оның қорытындысы да әлеуметтік желідегі талқының қандай екенін көрсетіп тұр.

Сауалнама биыл 7–18 тамыз аралығында өткізілген. Оған 17 облыстан және республикалық маңызы бар Астана, Алматы және Шымкент қалаларынан 18 жастан асқан 1200 респондент қатысқан. Зерттеудің нәтижесі көрсеткендей респонденттердің көпшілігі, яғни 53,1%-ы АЭС салуды қолдаған. Олар АЭС салу энергетика тапшылығы мәселесін шешуге әсер етеді деген пікірде. Ал 32,5% респондент АЭС салуға қарсы болған. Себебі, ретінде ықтимал апат немесе қоршаған ортаға залалы болуы мүмкін деп есептеген. Респонденттердің 14,4%-ы бұл мәселеде әлі екі ойлы екенін айтқан.

Референдум туралы заңнамаға сәйкес, оған қатысқан-дардың жартысынан астамы қолдаса саяси үдеріс заңды болып табылады. Яғни 50+1% қағидасы сақталуы тиіс. Бұған қоса, азаматтардың белсенділігі де маңызды. Себебі, дауыс беруге құқылы азаматтардың жартысынан астамы референдумға қатысса ғана заңды болады. Сондықтан осындай маңызды сәтте азаматтардың саяси белсенді болғаны жөн.

Әкімдер сайланады

Соңғы жылдардағы қоғамдық-саяси оқиғалар азаматтардың саяси белсенділігін арттырды. Бұл – қуанарлық жағдай. Белсенді азаматтар саяси жүйені реформалауды талап ете бастады. Саяси билік мұндай талап-тілектерді ескере отырып, біртіндеп саяси жүйені реформалауға көшті. Сондай талаптың бірі – әкімдерді сайлау екені бәрімізге мәлім. Бұл бағыттағы жұмыс жалғаса бермек.

Мемлекет әкімдерді сайлауды «төменнен жоғарыға қарай» қағидасы арқылы жүзеге асыруда. Қасым-Жомарт Тоқаев 2020 жылы 1 қыркүйектегі «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Жолдауында ауыл әкімдерін тікелей сайлауды ұсынған болатын. Оған дейін әкімдер тағайындалатын. Бұл жүйеге 2021 жылы көштік. Бүгінге дейін 2,5 мыңға жуық ауыл әкімі сайланды. 2023 жылы алғаш рет аудан және облыстық маңызы бар қалалардың 45 әкімі сайланды.

Кейбір сарапшылар мен азаматтар бұл бағыттағы жұмыс ары қарай жалғаспайды деген пікір де айтты. Себебі, былтырғы сайлау пилоттық режимде болған еді. Алайда, бұл күмәнді Мемлекет басшысы биылғы Жолдауында сейілтті. Президент келесі жылдан бастап аудан және облыстық маңызы бар қалалардың әкімдері тікелей сайлау арқылы ғана қызметке келетінін мәлімдеді. Осыған орай, Қасым-Жомарт Тоқаев: «Саяси реформа – бір реттік науқан емес. Мемлекеттің дамуына қажет болса, реформалар осылай үздіксіз жалғаса береді», – деп айтты.

Демократия заңсыздыққа
айналмауы тиіс

Таяқтың екі ұшы болады. Демократия тек халықтың билігі ғана емес, билікті иеленушіден заңдылықтың орындалуы мен тәртіпті талап етеді. Сондықтан Президент: «Қоғамда заң мен тәртіп идеологиясын терең орнықтыру қажет», – деп мәлімдеді. Кейбір азаматтар бұл мәлімдемеден саяси астар іздеуі мүмкін. Дегенмен, мемлекетте тек саяси заңдылық пен тәртіп болмайды.

Қазір қоғамда цифрлық алаяқтық өршіп тұр. Сенгіш азаматтарды қаржылай зардапқа ұшыратуда. Сондықтан Мемлекет басшысы халықтың цифрлық сауаттылығын арттыруды ұсынды. «Қарызсыз қоғам» сияқты әлеуметтік жобалардың маңызын айта отырып, құзырлы органдарды да заңсыз әрекеттердің алдын алуға шақырды.

Пердехан ШӘМШИЕВ,
сарапшы.

ПІКІР

Ерлан ҚАРИН,
Қазақстан
Республикасының
Мемлекеттік кеңесшісі:

ЖАҢА САЯСИ ДӘСТҮР

Президент Жолдауында жүзге жуық
түрлі бастамалар, ұсыныстар және
тапсырмалар бар

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың бүгінгі бастамалары оның бұған дейінгі Жолдауларынан және сайлау алдындағы бағдарламасынан бастау алған реформаларды одан әрі дамытуға арналды. Ол өз сөзінде азаматтардың тұрмысын жақсартуды көздейтін жүйелі экономикалық өзгерістерге баса назар аударды. Президент атап өткен барлық тоғыз басымдық мемлекеттік саясатты дәл осы міндетті орындауға жұмылдырады.

Жолдауда жүзге жуық түрлі бастамалар, ұсыныстар және тапсырмалар бар. Мысалы, салық жүйесін мұқият ойластыра отырып қайта жүктеу, шағын және орта бизнесті қолдауға арналған шаралар топтамасын оңтайландыру, ауыл шаруашылығы өнеркәсібі үшін қолжетімді несие беру, әділ әрі тиімді тариф саясатын жүргізу, көлік инфрақұрылымын жаңғырту, білікті мамандар даярлау, жасанды интеллектті дамыту және жаппай цифрландыру, азаматтардың қауіпсіздігін жан-жақты қамтамасыз ету сияқты басымдықтарды айрықша атап өтуге болады.

Президент қоғамда бір жыл бойы талқыланып жатқан Атом электр стансасын салу мәселесіне қатысты референдумды өткізу күнін белгіледі. Бұл референдум – «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасының және Әділетті Қазақстан идеясының жүзеге асырылып жатқанының тағы бір айқын дәлелі.

Мемлекет басшысы халықты аландатып отырған бірқатар өзекті мәселеге арнайы тоқталды. Оның ішінде интернет-алаяқтық, жол апаттары, әскердегі тәртіп, наркобизнеске қарсы күрес, медициналық сақтандыру жүйесінің кемшілігі, педагогикалық және медициналық кадрлардың тапшылығы, шағын және орта бизнес саласын шектен тыс мемлекеттік бақылау, ауыл шаруашылығы статистикасын бұрмалау сияқты түйткілдері бар.

Жолдаудағы көптеген әлеуметтік-экономикалық бастамалар Мемлекет басшысы Ұлттық құрылтайдың отырыстарында айтқан идеологиялық тұжырымдардың іс жүзінде жүзеге асырылуының көрінісі болғанын атап өткен жөн. Президент Жолдауын жариялауға арналған жиынға депутаттар, министрлер және әкімдер ғана емес, түрлі салада қажырлы еңбегімен дараланған жұмысшылар, сондай-ақ Ұлттық құрылтайдың және аймақтық қоғамдық кеңестердің мүшелері қатысты. Бұл тәжірибе жаңа саяси дәстүрге айналып келеді. Жалпы, Жолдау көптеген күнделікті міндеттерді шешу және елді дамытудың стратегиялық мақсаттарына жету жолдарына арналды.

«АҚШАМ-АҚПАРАТ».
(Дереккөз: web.telegram.org/k)

Жандос НАДИРОВ,
Алматы қаласы
мәслихатының
депутаты:

ҰЛТ ДЕНСАУЛЫҒЫН
НЫҒАЙТУ:

маңызды қадамдар

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына Жолдауында тоғыз негізгі тармақты атап өтті. Соның ішіндегі алтыншы тармаққа тоқталғым келеді.

Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев өз Жолдауында ұлт денсаулығын нығайту мен әлеуметтік қолдауды қайта жандандырудың маңызды қадамдарын атап өтті. Алтыншы тармақта ол міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыруды жүзеге асыруды қоса алғанда, кешенді шаралардың қажеттілігін, бұл қазірдің өзінде денсаулық сақтау саласына ресурстардың түсуін әкелетінін айтты.

Жағдайды жақсарту үшін базалық мемлекеттік медициналық көмектің бірыңғай пакетін құру және деректердің объективтілігін бақылау мен объективтілігі үшін бірыңғай мемлекеттік медициналық ақпараттық жүйені әзірлеу қажет екені айтылды. Президент сондай-ақ, мемлекеттік-жекешелік әріптестік арқылы инвестициялар тарту және медициналық білім беру сапасын жақсарту қажеттігіне назар аударды.

Ернұр ЕРЛАНҰЛЫ.

ГЕОСАЯСАТ

НЕГІЗГІ СЕРІКТЕС

Орталық Азия мен Еуропалық Одақ елдері арасындағы байланыс артып келеді

Еуропалық Одақ – Қазақстанның ең ірі және маңызды сауда серіктесі. Еліміздің сыртқы саудадағы үлесінің шамамен 30%-ы Еуроодаққа тиесілі. Соңғы жылдары Еуразия даласындағы геосаяси тұрақсыздардың үдеуі мен Қытайдың Еуропа нарығына ұсынатын тауар көлемінің артуы себепті, Орталық Азия елдері мен Еуропалық Одақ елдері арасындағы байланыс стратегиялық маңызға ие болып отыр. Мақаламызда Еуропалық Одақ пен Қазақстанның саяси байланысының бүтінi мен болашағын талдап көрелік.

Еліміздің жаһандық аренада саяси байланысы жекелеген елдерден бастап, халықаралық ұйымдар мен аймақтық одақтар арасында жүйелі түрде қалыптасқан. Еуропалық Одақ ұйымы бүгінде Еуропа континентіндегі елдердің басым бөлігінің мүддесі мен ұстанымдарын қорғайтын біртұтас саяси құрылымға айналды. Өзге саяси институттар секілді, Еуропалық Одақтың әлемнің әрбір аймағына қатысты нақты ұстанымдары мен саясаты қалыптасты. Орталық Азия аймағында Еуропалық Одақтың ұстанымы мен саясаты соңғы отыз жылда бірнеше даму деңгейінен өтіп, бүгінде жекелеген елдермен әрі аймақтық тұрғыда қалыптасып отыр.

Соңғы онжылдықта Еуропалық Одақ Орталық Азияға 120 млрд-тан астам инвестиция салған, оның 70%-ы Қазақстанға тиесілі. Ресей мен Украина арасындағы шиеленіс есебінен Еуропалық Одақ елдері үшін Орталық Азия аймағы басты логистикалық транзит аймағына айналды.

Логистикалық әлеует тауар тасымалдауда ерекше мәнге ие

Қазіргі таңда еліміздің Еуропалық Одақпен байланысы сәт сайын күшейіп, экономика, сауда, логистика саласындағы әріптестік жаңа деңгейге шығып отыр. Қазақстан мен Еуропалық одақ арасындағы қарым-қатынас 30 жыл бойы дамып, құрылымдық деңгейде қалыптасып, экономикадан бастап экология салаларына дейін қанатын кеңге жайды. Осы уақыт ішінде тараптар барлық бағытта тиімді серіктестік орнатып, жаһандық саяси конъюктуралық мәселелерге ортақ көзқарастарын ұсынды. Қазақстан мен ЕО елдерінің инвестиция, экономика саласындағы мығым байланысы тұтас Орталық Азия аймағында ауқымды әлеуетке ие.

Еуропалық Одақ – Қазақстанның негізгі сауда және инвестициялық әріптесі. Қазақстан мен ЕО арасындағы сауда-экономикалық қарым-қатынастардың серпіні жыл сайын артып, ЕО-ның үлесіне қазақстандық сыртқы сауданың және шетелдік инвестициялардың 30%-дан астамы тиесілі. 2023 жылдың қорытындысы бойынша, тараптар арасындағы тауар айналымы 39,9 млрд АҚШ долларын құрады, бұл өткен жылғы көрсеткіштен 38%-ға жоғары. Экспорт 32,3 млрд АҚШ долларын құрады, импорт – 7,6 млрд АҚШ доллары.

Мәселен, Қазақстанда жел-күн электр станцияларын орнату және 3 млн тонна жасыл сутегін өндіру бойынша компаниямен маңызды келісімге қол қойылып, елімізді баламалы энергия көздері еуропалық компаниялар арқылы жүзеге асуда. Сондай-ақ, 2022 жылдың қараша айында Еуроодақтың бастамасымен Қазақстан мен ЕО арасындағы тұрақты шикізат, батареялар мен «жасыл сутектің» құны 50 млрд еуроға жуық болатын тізбектер саласындағы стратегиялық әріптестік туралы өзара түсіністік туралы Меморандум жасалған. Аталмыш құжаттардың маңыздылығы, бүгінгідей энергияға деген дефицит кезеңінде, аймақ елдерінің ортақ жобалары жаһандық нарыққа оң өзгеріс алып келетіні сөзсіз.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам» аталатын Жолдауында елімізде әуе хабтарын дамыту мәселесіне баса назар аударды. Еліміздің көлік-дәліздік әлеуеті жоғары. Жыл сайын 150 мың тонна көлемінде тауар еліміздің әуе кеңістігі арқылы тасымалданады. Әуе хабтарын дамыту арқылы бұл көрсеткіш алдағы төрт жылда екі есеге өсетін болады.

Бұл тұрғыда Қазақстан мен Еуропалық Одақ арасында қол қойылған, «Сауда-саттық өндірісі және жасыл энергетика салаларында бірлескен жобаларды іске асыру туралы» меморандумның маңызы қос құрлық арасын жақындата бермек. Сонымен қатар, соңғы жылдары Еуропалық Одақ елдері мен Қазақстан арасындағы маңызды жаңа байланыс бағыты

энергетика, білім беру, кәсіби маман даярлау саласында кеңінен құлаш жайып келеді.

Мемлекет басшысы өз Жолдауына атап өткендей, бүгін елімізде экология, өндіріс, машина құрастыру салалары бойынша кадрлық тапшылықты көріп отырмыз. Соңғы жылдары елімізде 23 шетелдік үздік оқу орны ашылса, соның 70%-ы еуропалық жоғары оқу орындарының филиалдары.

Астана мен Брюссельдің ынтымақтастығы бүгінде тарихи даму кезеңін бастан өткеруде. Себебі, алғашқы жылдары ЕО елдері Орталық Азия елдерін тек шикізат көздері ретінде санап келсе, бүгінде байланыс мәдениет пен білім, энергетика, технология салаларында қалыптасып отыр.

Нұрболат
НЫШАНБАЕВ,
сарапшы.

МӘСЕЛЕ

Сонау бір заманда Ыбырай Алтынсарин «Айшылық алыс жерлерден, Көзінді ашып-жұмғанша, Жылдам хабар алғызды» деп қазіргі ақпараттық-технологиялар заманын меңзеді ме екен, кім білсін? Қалай десек те, дәл қазір заманауи телекоммуникациялық және ақпараттық технологиялардың көз ілеспес жылдамдықпен дамып кеткен кезі. Бір кездері жапонның жаңалығына таңырқай қараған жаңалықтарымыздың бәрі бүгінде қалыпты тіршілікке айналып кетті.

Рая
ЕСКЕНДІР

Кейде тіпті өмірімізді осы технологиямен бірге бастағандай, баяғыдан қолданып жүргендей боп кетеміз. Шыны керек, қолмен атқарып келген жұмыстарымыз қазір «темір-терсекке» тиесілі болған. Дегенмен, қазіргі таңда адамзаттың өмір сүру салтына дендеп енген компьютерлер мен ақпараттық жүйелердің адамның психикалық жай-күйіне әсер етіп, жалпы адамның іс-әрекетіне кері ықпал ететін де тұстарының бар екені байқалып жатыр. Ақпараттық технологияның дамуымен қатар, бүгінде компьютерлік ойын бағдарламаларының өрісі де кеңейіп түсті.

Қалай дегенде де, сананы жаулап, ғаламторға жіпсіз байлайтын ойындардың түрі де, оған қызығушылардың қарасы да көбейді. Тіпті, бір отбасына қамқор болар атпалдай азаматтардың өзі тәуелділікке ұшырап отыр. Ақпараттық күштердің ықпалына жығылып, оған тәуелді болғандардың көбейіп кеткені, әрине, көпшіліктің көңілін алаңдатып отыр. Әсіресе, олардың арасында жеткіншектер мен жасөспірімдер өте көп екеніне қамықпастан басқа шара жоқ.

Мамандардың зерттеуінше, тәуелділікке кез келген жастағы адамның ұшырауы

ТӘУЕКЕЛІН ЖЕТСЕ, ТӘУЕЛДІ БОЛМА!

Суретті түсірген Самат СЕРІКБАЙҰЛЫ.

мүмкін. Солардың ішінде компьютерге және ғаламтор ойындарына деген тәуелділіктен зардап шегетін жастар мен жасөспірімдердің мінез-құлқын түзеу, оларға психологиялық көмек көрсету өте өзекті мәселеге айналып отырған көрінеді. Бұл тұрғыда алдымен «тек оқушыларға ғана емес, олардың ата-аналары мен мұғалімдерге де ақпараттық ортаның агрессивтілігіне, сананы манипуляциялау технологияларының әсеріне төтеп бере алатындай тұрақтылық қалыптастыру керек. Сондықтан оның алдын алу үшін қолданылатын шаралардың бәрі осыған бағытталуы тиіс», – деп отыр мамандар. Жалпы, ғаламтор ойындары тек біздің елді емес, Дүниежүзілік денсаулық ұйымын да алаңдатып отыр. Осы ұйымның бекіткен ережесіне сәйкес, алдын алу шаралары бастапқы және қайталап жүргізу болып екі бағытқа бөлінген еді.

Жалпы, бастапқы алдын алу шараларына психикалық дертке шалдықпаған адамның психикалық ауруларының алдын алуға бағытталған шаралар кешені кіреді. Сондай-ақ, алдын алу шараларын қайталап жүргізуге патологиялық процесті бастапқы сатысында тоқтату, аурудың асқынуына жол бермеу, созылмалы рецидивке ұласпау үшін сыртқы неғұрлым ерте сатысында анықтау және оны емдеуге бағытталған іс-шаралар кіреді. Интернетке тәуелділікті бастапқы кезден алдын алу – бұл кәмілет жасына толмағандар арасында тәуелділіктің пайда болу қаупін ескеруге бағытталған, ақпараттық ортаның агрессивті әсеріне төзімділікті қамтамасыз ететін алдын алу және тәрбиелік психологиялық-педагогикалық шаралар түрі жатады.

Көп жағдайда интернетке тәуелділіктің алдын алатын шаралар туралы ақпараттар

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Айнұр АСҚАРБЕКҚЫЗЫ,
психолог:

Ұстаным қалыптастыру маңызды

Маман ретінде осы бағытта біраз тәжірибе жинақтадым. Көбіне хабарласқан ата-аналар «балаларымыз түнімен телефонда отырады. Сосын күні-бойы мең-зең болып жүреді» деп шағымданып келеді. Осы ретте қозамда интернетке тәуелділікті алдын алудың мақсатында 12–17 жас аралығындағы жасөспірімдер арасында салауатты өмір салтын насихаттау, «тәуелді болып қалудан сақтану» ұстанымдарын қалыптастырып, өз мінез-құлқына жауапкершілігін қарауға үйрету жағды жетіспейтінін аңғартуға болады. Сондай-ақ, ойын мен компьютерге адам тез шырмалып қалуы мүмкін екенін ескертіп, оның алдын алатын шаралармен таныстыру, бұл туралы балалардың айналасындағы әлеуметтік ортаны, нақты айтқанда, ата-анасы мен білім ұйымдары мамандарын жеткілікті түрде хабардар ету керек екенін ескерткім келеді.

жетпей жатады. Тіпті, насихаттала бермейді. Осыдан соң кәмілеттік жасқа толмағандарға және олардың айналасындағы әлеуметтік ортаға ойынға тәуелділіктің кері салдары туралы кеңінен ақпарат беру кемшін түсіп жатады. Бұл ретте оқушылар мен мұғалімдерді салауатты өмір салтын насихаттауға шақыра отырып, кәмілеттік жасқа толмағандар арасында «тәуелді болуға қарсы» ұстанымдарды қалыптастыру ауадай қажет. Әрбір жасөспірімге өзінің мінез-құлқы үшін жеке жауапкершілікті қалыптастыратын психологиялық дағдыларды дамыту керектігін баса көрсету қажет. Тіпті, әрбір отбасына интернетке тәуелділік мәселелері бойынша жеке кеңес берсе де артық болмас еді.

МЕДИЦИНА

РЕЗИДЕНТУРА КАДР
МӘСЕЛЕСІН ШЕШЕДІ

120 үміткер Алматы қаласы әкімдігінің грантын иеленді

Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің «Өңірлерде медициналық кадрлар тапшылығын азайту бойынша қабылданып жатқан іс-шаралар туралы» және Алматы қаласында медициналық кадрлардың тапшылығын азайту бойынша қабылданып жатқан іс-шаралар шеңберінде 2021 жылдан бастап Алматы қаласының әкімдігі дәрігерлерді сұранысы жоғары клиникалық мамандықтар бойынша резидентурада оқытуға жыл сайын қаржы бөліп отыр.

Биыл Алматы қаласы әкімдігінің грантының иегерлері атанған 110 жас маман резидентураны аяқтап, медициналық ұйымдарға жұмысқа орналасты. Қазіргі күні алдыңғы жылдары оқуға түскен 194 маман резидентурада білім алуын жалғастыруда.

2024 жылы қаламызда, өте тапшы медициналық мамандықтар бойынша, ұзақтығы 2-3 жыл болатын резидентурада 120 орын бөлініп, жергілікті бюджеттен қаржыландыру көзделген. Ең көп гранттар «Эндокринология», «Офтальмология», «Физическая меди-

цина и реабилитация» (11 грант-тан), «Кардиология» (10 грант), «Гастроэнтерология» (8 грант) салалары бойынша бөлінген. Алматы қаласы әкімдігі жанындағы конкурстық комиссия шешімімен, 2024 жылға дипломнан кейінгі оқытуға бекітілген қаражат шеңберінде, барлығы 120 резидентура бойынша білім гранты қалыптастырылды.

Жуырда Алматы қаласы бойынша резиденттерді оқытуға мемлекеттік білім беру тапсырысын қалыптастыру, бөлу және орналас-тыру жөніндегі конкурстық комиссияның отырысы өтті. Конкурс комиссиясының құрамы әкімнің өкімімен бекітіледі және жергілікті атқарушы органның қызметкерлерінен, азаматтық қоғам өкілдерінен тұрады. Комиссия төрағасы – Алматы қаласы әкімінің орын-басары Әсем Бекқызы Нүсіпова.

Алматы қаласы әкімдігінің білім грантын тағайындау конкурсына қатысу үшін, медициналық Жоғарғы оқу орындары түсу емтиханында ең жоғары балл жинаған талапкерлердің тізімін ұсынады. Биыл байқауға 175 үміткер қатысты. Байқау комиссиясының шешімімен 120 үміткер Алматы қаласы әкімдігінің грантының иегері атанды.

Білім беру грантының иегері диплом алған соң Алматы қаласының медициналық ұйымдарында тиісті мамандық бойынша 5 жыл жұмыс істеу міндеттемесін алып, «Алматы қаласы Қоғамдық денсаулық сақтау басқармасы – Студент – Университет» арасында ұшжақты келісім-шарт жасалады.

СІЗ БІЛЕСІЗ БЕ?

Оның ас дәмін келтіруден басқа көптеген пайдалы тұсы бар екен. Зияны да жоқ емес. Біз бүгін соған тоқталамыз.

Балық иісі шығып тұрған ыдысты тұз қосылған суық сумен жуыңыз. Ішіне бір шөкім тұз салсаңыз, кофеңіз дәмі кіре түседі. Егер табадағы май көпіршіктенсе, оны аздап тұзданыз, майы да шашырамайды. Жұмыртқа пісірілетін суға міндетті түрде тұз салыңыз: жұмыртқа жарылса да, тұзды суда ағып кетпейді. Кесілген алма қайнатылғанға дейін қарайып кетпеуі үшін, оны сәл-пәл тұздаған суда ұстаңыз. Кесілген пиязды тұздап қойса, өзінің қалпын ұзақ сақтайды.

Егер бір шапшаң қантты ащы тұздалған сорпаға жарты минутқа салып алса, тұзы кемиді. Егер сорпа тым қатты тұздалса, жаңағыдай әдісті екі-үш рет қайталаған жөн. Ыстық күндері май салынған ыдысты тұзды суға малынған шүберекке орап қойса, май ерімейді. Жаңа сатып алынған шойын табаны пайдаланбас бұрын әуелі қатты жанып тұрған отқа қойып, ішіне тұз салып өртеп алу керек. Тұз құйып, қоңыр қызыл түсті болған кезде табаны оттан алып қоясыз да, біраздан кейін сол тұзбен табаның ішін ыстықтай сүртесіз. Бұдан кейін табаның ішін өсімдік майымен майлап, пешке қойып, әбден қыздырып аласыз. Осылайша «қыздырылған» табаға тамақ жабыспайтын болады.

Тұздың зияны оны көп мөлшерде тұтынғанда байқалады. Ол организмдегі жолдарды бітеп, сұйықтық ағзадан шыға алмайды. Соның салдарынан ісіну пайда болып, натрий хлоридінің қалдықтары жинала береді. Натрий қан қысымын көтереді. Ол гипертония ауруында денсаулыққа зиянын тигізеді. Ауру асқынған жағдайда, адам инсульт алуы мүмкін. Сондай-ақ, тұзды көп мөлшерде қолдану бауыр, бүйрек, жүрек ауруларына жол ашуы мүмкін. Буын аурулары, остеохондроз секілді дерт түрлері де тұздың денеде аса көп мөлшерде жиналу салдарынан пайда болады дейді мамандар.

Айтпақшы, тұзға қатысты мынадай қызықты дерек бар. Ертеде ағылшындар жорыққа шыққанда өздерімен бірге үнемі тұз алып жүретін болған. Бұл бір жағынан астың дәмін келтірсе, екіншіден, жамандықтан қорғайды деп ырымдаған. Сонымен бірге, ағылшындар жорықтан қайтқан жауынгерлерге жалақы орнына тұз берген. «Тұз» сөзінің өзі ағылшын тілінен аударғанда, жалақы» дегенді білдіреді екен.

КӘСІБИ ШЕБЕРЛІК

«ЖҮРЕК» САУСАҚҚА ОТА ЖАСАЛДЫ

Алматы дәрігерлері сегіз жасар Нұрсатқа аномальды саусақты трансплантациялау бойынша бірегей микрохирургиялық операция жасады. Ота №2 Алматы қалалық балалар клиникалық ауруханасы мен «Мейірімділік» қоры ұйымдастырған халықаралық шеберлік сыныбы аясында шақырылған ресейлік хирургтардың қатысуымен өтті.

Бала туғаннан бастап «он қолдың саусақ полидактилиясы» диагнозымен ауырады. Әдетте «көп саусақты» немесе қосымша саусақтары

бар балаларға ота нәресте кезінде жасалса, Нұрсат ерекше жағдай болып табылады. Өйткені, ата-анасы ұлының артық тырнақ фа-

лангасын алып тастауға ба-тылы бармай келген. Туыстары бұл саусақты жүрек деп атады, өйткені ол осындай пішінге не еді.

Алайда, жас ұлғайған сайын бұл аномалия балаға ыңғайсыздық әкелетіні белгілі болды, әсіресе құрдастарымен қарым-қатынаста. Нұрсаттың анасы олардың ұзақ уақыт бойы операция жасауды жоспарлағанын айтты. Ал дәрігерлер бұл патология эстетикалық қолайсыздықты тудырып қана қоймай, егер хирургиялық араласу жасалмаса, кейіннен өсу процесінде саусақ деформацияланатынын атап өтті.

Отаны №2 Алматы қалалық балалар клиникалық ауруханасының дәрігерлері, Санкт-Петербургтегі Пиро-

гов атындағы жоғары меди-циналық технологиялар кли-никасының жетекші маман-дарымен бірлесіп жүргізді.

Бұл сына тәрізді түзету остеотомиясы мен микрохи-рургиялық әдістерді қамтитын күрделі реконструктивті ота болды. Рәсім саусақтың иілгіш сіңірлері мен экстен-зорларын, сондай-ақ буын-ның бүйір байламдарын трансплантациялауды қарастырды.

Бұл бірегей ота микрохи-рургия және анестезия бойынша оқыту мен тәжірибе алмасуға бағытталған халықаралық шеберлік сыны-бының бөлігі болды. Осы мастер-класс аясында Алма-тыда түрлі патологиялары бар тағы алты қазақстандық балаға ота жасалды, бұл олардың өмір сүру сапасын едәуір жақсартты.

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Ұлжан СОЛТАНБЕКОВА,
№2 Алматы қалалық балалар клиникалық ауруха-насының травматолог-ортопед дәрігері:

«Зергерлік» шеберлікпен тігіп шықтық

Кішкентай Нұрсаттың жасы ота үшін сирек кездеседі. Біздің пациентте полидактилия болды, ол көбінесе нәресте кезінде, әдетте екі жасқа дейін жасалатын ота. Бұл жағдайда баланың сирек жағдайы – дистальды фалангтың екі еселенуі, Wassel екінші түрі ота жоспар бойынша сәтті өтті. Саусақты имплантациялау отасы микроскоппен жұмыс істеуді және ең кішкентай тамырларды асқан «зергерлік» шеберлікпен тигуді қажет етті. Бұл өте нәзік және жауапты жұмыс. Осы орайда әріптестерімді мақтан тұтатынымды да айта кетейін. Бала қазір өзін жақсы сезінуде және толыққанды өмірді жалғастыруда.

СӘТТІ ОТА

ҮЛКЕНДІГІ ҚАРБЫЗДАЙ
ӘЙЕЛДІҢ ЖАТЫРЫНА ОСЫндай КӨЛЕМДЕ ІСІК ӨСКЕН

Алматылық дәрігерлер әйелдің жатырынан үлкендігі қарбыздай аналық без жылауығын алып тастады. Иә, №8 қалалық клиникалық аурухананың хирург және гинекологтар тобы алып ісігі бар науқасқа сәтті ота жасады.

56 жастағы әйел аурухананың қабылдау бөліміне іші қатты ауырып, бойын әлсіздік жайлағанын айтып түсті. Тексеру барысында дәрігерлер науқастың іш қуысында 30–40 см болатын ісік түзілісін анықтады. Науқастың айтуынша, ол үш жылдан бері ішінің ұлғайғанын байқаған. Жылауық мөлшері толық мерзімді жүктілікке сәйкес келді.

«Ота жасау туралы шешім бірден қабылданды. Біз 11 литр ұйыма құрамды аналық без ісігін сәтті алып тастадық. Отадан кейінгі алғашқы сағатта пациентті айтарлықтай жеңілдік сезінді. Отадан кейінгі кезең жақсы өтіп, науқас тез сауыға түсті. Көмектесе алғанымызға қуаныштымыз», – дейді №8 Алматы қалалық клиникалық аурухананың гинекология бөлімшесінің меңгерушісі Дмитрий Цай.

Мұндай ота жоғары кәсіби дәрігерлер тобын қажет ететіні сөзсіз. Жоғарыда аталғандай, үлкен зақымдануды ең аз асқынуден жою хирургиялық топ үшін нағыз жетістік.

Дәрігерлер денсаулыққа ортақ жауапкершілік туралы баса айтып, дәрігерге көрінуді кешіктірмеуді және үнемі скринингтік тексеруден өтіп тұруды сұрайды.

Бетті әзірлеген Нұржамал ӘЛШЕБА

«ALMATY AQSHAMY» ГАЗЕТІНЕ ЖАЗЫЛЫҢЫЗ!

«Almaty aqshamy» газетіне 2024 жылға жазылу жүріп жатыр!

«ALMATY AQSHAMY» – алматылықтардың да, еліміздің барлық дерлік өңірлеріндегі оқырмандарымыздың да асыға күтетін, сүйіп оқитын басылымы! Қазақ сөз өнері мен журналистикасының дәстүрлі мектебі!

«ALMATY AQSHAMY» жарияланымдары мектептерде, колледждер мен университеттерде оқылады, әлеуметтік желілерде зерделеніп, талқыланады.

БІЗ газетімізді асыға күтетін оқырмандарымызбен және тұрақты авторларымызбен әрдайым БІРГЕМІЗ!

«Almaty aqshamy» газетіне «Қазпошта» АҚ Алматы поштамты бөлімшелерінде, «Евразия Пресс» агенттігі, «Эврика Пресс» өкілдіктерінде жазылуға болады. Бізді [aqshamnews.kz](#) сайтынан да оқыңыздар!

«ALMATY AQSHAMY» ГАЗЕТІНЕ 2024 ЖЫЛҒА ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСТЕРІ:

65503 (жеке жазылушылар үшін) 1 айға – 536,12 теңге, 3 айға – 1608,36 теңге

15503 (кәсіпорындар мен ұйымдар үшін) 1 айға – 736,12 теңге, 3 айға – 2208,36 теңге

95503 (зейнеткерлер, мүгедектер мен ҰОС ардагерлері үшін) 1 айға – 336,12 теңге, 3 айға – 1008,36 теңге

Анықтама үшін телефондар: 8 (727) 293-08-12, 293-08-25, 293-08-03.

Құрметті оқырмандар!

«Almaty aqshamy» газетінің баспа нұсқасына жазылуды енді **Post.kz сайты** арқылы немесе мобильді қосымшаны пайдалана отырып, онлайн режимде ресімдеуге болатынын қуана хабарлаймыз. Жылдам іздеу функциясы арқылы «Almaty aqshamy» газетін тауып, оған жазылуды бір сәтте рәсімдеуге болады. Газетке жазылу үшін оның қажетті санын, жазылу мерзімін көрсетіп, кез келген банктің картасымен төлем жасау қажет. Жазылу индекстері мен жазылу құны «Almaty aqshamy» газетінің баспа нұсқасына жазылумен тең. Газет **Post.kz**-пен рәсімдеу кезінде көрсетілген мекенжай бойынша жеткізіледі. Қызмет **24/7** қолжетімді.

«CALL-ОРТАЛЫҒЫ»

Алматы қаласы Қоғамдық даму басқармасының қолдауымен алғашқы медициналық, психологиялық және заңгерлік көмек көрсету мақсатында алкоголизмнен, нашақорлықтан және ойынға тәуелділіктен зардап шеккендермен жедел байланысуды қамтамасыз ету мақсатында «Call-орталығы» құрылғанын хабарлаймыз. **8 707 133 50 90.**

Жобаны ұйымдастырушы: «Адырна» ҰЭБ» қоғамдық қоры.

Алматы қаласы Қоғамдық даму басқармасының қолдауымен Адам саудасы бойынша қылмыстардан зардап шеккендермен жедел байланысты қамтамасыз ету мақсатында Адам саудасы бойынша қылмыстар құрбандарына бірінші дәрежелі медициналық, психологиялық көмек көрсету және оларды арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету баспаналарына қайта бағыттау үшін «Call Center» қызметі құрылғанын хабарлаймыз. **8 707 774 30 60.**

Жобаны ұйымдастырушы: «Адырна» ҰЭБ» қоғамдық қоры.

ХАБАРЛАНДЫРУ

ҚҰРМЕТТІ АУДАН ТҰРҒЫНДАРЫ!

2024 жылы 10 қыркүйекте, сағат 9.00–11.00-ге дейін Алматы қаласы, Брусиловский көшесі, 15 мекенжайдағы «№34 мектеп-гимназиясы» КММ-де Алмалы ауданының әкімі А.Н.Шамшиннің халықпен кездесуі өткізіледі. Жиынға қалалық Мәслихат депутаттары, Қоғамдық кеңес мүшелері, прокуратура қызметкерлері және аудандық басқарма өкілдері қатысады. Тұрғындардың өзекті толғандырған мәселелері бойынша ұсыныстарын жинау әлеуметтік желілер WhatsApp – 8 701 689 08 94, Instagram – akimat_almaly, Facebook – akimat_almaly, Twitter – akimat_almaly, Алмалы ауданы әкімі аппаратының WEB сайты арқылы және 313-31-08, 313-31-12 телефондары арқылы жүргізіледі.

ЗАҢ

БАЛА ҚҰҚЫҒЫ

қалалық адвокаттар алқасы мүшелерінің назарында

Алматы қаласы ҚАЗ департаментіне қарасты №11 мекемесіне Алматы қалалық адвокаттар алқасының мүшелері Витковская Светлана Владимировна, Сергеева Марина Николаевна, Қалықова Динара Серікқызы, Әміржанов Арлан Маратұлы, Қинаят Ерасыл Досжанұлы келіп, жазалы жасөспірімдерге тегін кеңес берді.

Олар Алматы қаласы адвокаттар алқасының 2007 жылдан бастап жұмыс істеп келе жатқанын атап өтті. Адвокаттық қызмет – адвокаттар жеке және заңды тұлғалардың құқығын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғау және оларды іске асыруға жәрдемдесу мақсатын көздейді.

Иә, еліміздегі адвокатура адамның құқықтарын, бостандығын сот арқылы қорғауға және заң көмегін алуға мемлекет кепілдік берген және Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген құқықтарын іске асыруға жәрдемдесуге, сондай-ақ дауды бейбіт жолмен реттеуге жәрдемдесуге арналған. Іс-шара соңында жазалы жасөспірімдер өздерін мазалап жүрген жеке сұрақтарын адвокаттарға қойып, жауаптарын алды.

– Алматы қалалық адвокаттар алқасы мүшелері және басқа да бала құқықтарымен айналысатын маман, сарапшылар еліміздегі жалғыз балалар колониясы болғандықтан біздің мекемеге осылай жиі келіп, бас бостандығынан айырылған жасөспірімдердің жағдайымен танысып, олардың құқықтарының бұзылмауын қадағалап, қажетті кеңестерін беріп отырады, – дейді №11 мекемесі САӘПТЖБ бастығы, әділет подполковнигі Алма Бәзілбаева.

Нұр ЖАМАЛ.

ШЕБЕРЛІК СЫНЫБЫ

ОМЫРТҚА ДА ЖЫЛЖИДЫ

Алматы дәрігерлері стенозды шағын инвазивті тәсілдермен емдеп жатыр

Бүгінде «омыртқа жарығы», «мойын стенозы», «беломыртқа стенозы», «омыртқаның жылжуы» сынды диагноздарды білмейтін адам кемде-кем. Мұндай ауруға шалдыққан науқастар дәрі-дәрмек көмектеспеген жағдайда хирургиялық операцияға жүгінуге мәжбүр болады.

Нұржамал ӘЛІШЕВА

Кез келген ота салдары онай болмайтыны белгілі, сондықтан дәрігерлер емнің пациент денсаулығы үшін тиімді тәсілін тандап алуға тырысады. Алматыдағы №7 қалалық клиникалық ауруханада өткен шеберлік класы барысында мойын стенозы, бел омыртқа каналының тарылуы сынды дертке шалдыққан пациенттерге шағын инвазивті оталар жасалды. Оған Астанадағы Ұлттық нейрохирургия орталығы мен Алматыдағы көпбейінді ауруханалардың нейрохирургтері қатысты.

Екі күндік шеберлік класы барысында аса ауыр клиникалық науқастарға 3 ота жасалды. Ота барысында бір пациенттің мойын омыртқасына ляминопластика жасалды. Беломыртқасы зақымданған тағы бір пациентке шағын инвазивті OLIF әдісімен операция жасалды. Хирургиялық манипуляциялардың бәрі МӨМС есебінен жүргізілді.

Ляминопластика – омыртқа қысылып, жүйке талшықтарының зақымдануына әкеп соқтырған стеноз ауруына жасалатын нейрохирур-

гиялық отаның бірі. Ол қысылған омыртқа каналын босатып, отадан кейін болатын асқынулардың алдын алуға көмектеседі. Ал OLIF процедурасы өзге ота түрлеріне қарағанда өмірлік маңызы бар ағза құрылымдарын зақымданудан сақтайды. Мысалы, 52 жастағы науқас 20 жылдан астам уақыттан бері омыртқа жарығының ауыр түрімен ауырады. Соңғы бірнеше айдан бері аяқтары жансызданып, жағдайы мүлде нашарлаған, салдарынан күнделікті жүріп-тұрудың өзі мұң болғанын айтады. Дәрі-дәрмек пен физиотерапия ешқандай нәтиже бермеген соң хирург мамандардың көмегіне жүгініпті.

Бұл операция Ұлттық нейрохирургия орталығының профессоры Талғат Керімбаевтың жетекшілігімен өтті. OLIF тәсілі тиімді қолданылды. Бұл аталған ауруханада жоғары білікті мамандар жұмыс істейтінін дәлелдеп берді. Ота нәтижесінде науқас еркін жүріп-тұру мүмкіндігіне ие болды. Операция тіндердің зақымдануына жол бермейді, бұл әсіресе, ұзақ уақыт бойы созылмалы дертпен ауыратын науқастар үшін өте маңызды.

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Бақыт АҒЛАҚОВ, №7 қалалық клиникалық аурухананың №1 нейрохирургиялық бөлімше меңгерушісі:

Екінші күні-ақ аяққа тұрды

OLIF әдісінің артықшылығы көп. Атап айтқанда, шағын инвазивті отадан кейін науқас денсаулығы қысқа уақытта қалпына келеді; отадан кейінгі асқынулар қаупі төмендейді. Оның үстіне, пациенттердің көбі ота орнында қалатын тыртыққа көп мән береді, сондықтан шағын инвазивті тәсіл косметикалық жағынан да тиімді болып келеді. Ең бастысы, пациент көп қан жоғалтпайды және тіп көп зақымданбайды. Сәтті жасалған отаның арқасында сырқаттың неврологиялық ахуалы жақсарды, аяқтарының сезімталдығы артып, ауырсыну белгілері төмендей бастады. Операция омыртқаны тұрақтандырып, асқынулардың алдын алуға мүмкіндік берді. Науқас отадан кейін екінші күні өз бетімен жүре бастады.

Бас директор –
Ержан ҚАЛЫМБАЙҰЛЫ

Қабылдау бөлмесі:
тел: 293-08-03.

Бас директордың орынбасары –
Абдухалил ЖАЛИЛОВ
тел: 293-08-03 (ішкі 102).

Бас директордың шығармашылық жөніндегі орынбасары –
Гүлжазира СЕЙДАХМЕДОВА
тел.: 293-04-28.

Бас редактор –
Төрехан ДАНИЯР
тел: 293-52-24.

Бас редактордың орынбасары –
Әнуарбек ӘУЕЛБЕК
тел: 293-52-36.

Жауапты хатшы –
Серік ЖҰМАБАЕВ
тел: 293-52-43.

Жаңалықтар мен ақпарат бөлімінің редакторы –
Рая ЕСКЕНДІР

Қала тынысы бөлімінің редакторы –
Нұржамал ӘЛІШЕВА

Шаһар шаруашылығы және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық бөлімінің редакторы –
Құралай ИМАНБЕКҚЫЗЫ
тел: 293-52-36.

Коммерциялық директор –
Қуаныш ДЮСКАЛИЕВ
тел: 293-08-12. E-mail:
[rekalatauqparat@gmail.com](#)

Жарнама және тарату бөлімі. E-mail:
[rekalatauqparat@gmail.com](#)
тел: 293-08-25

Шығармашылық даму жөніндегі кеңес

Кеңес төрағасы –
Олжас СҮЛЕЙМЕНОВ

Кеңес мүшелері:
Сағымбай ҚОЗЫБАЕВ,
Сейітқазы МАТАЕВ.

ГАЗЕТТІ ЖЕТКІЗУ БОЙЫНША ШАҒЫМДАР БОЛСА...

«Қазпошта» АҚ Алматы почтамтына:
8 707 862 30 08,
8 777078 53 48

(Татьяна Титова, Логистика және өндіріс бөлімі) телефоны арқылы сағат 9.00-ден 18.00-ге дейін хабарласыңыз

Almaty
AQSHAMY

Республикаға тарайтын қоғамдық-саяси қалалық басылым.

Меншік иесі:
«Alatau Aqparat» ЖШС.
E-mail:
[alatauqparat@gmail.com](#)
Мекенжайымыз:
Индекс: 050022.
Шевченко көшесі, 106 А.

Газет аптасына 2 рет, сейсенбі және жұма күндері шығарылады. Нөмірдің таралымы – 8152 дана (сейсенбі)

Кезекші редактор – Айнабай МӘДИ

Газет "Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитеті" республикалық мемлекеттік мекемесінде тіркелген. Тіркеу туралы № KZ17VPY00085956 куәлігі 19.01.2024 жылы берілген.

Газет «Almaty aqshamy» -ның компьютер орталығында теріліп, беттелді. Суреттердің сапасына редакция жауапты. Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап береді. Автордың мақалалары редакция көзқарасын білдірмейді. Газет «Алматы-болашақ» АҚ-да басылды. 050026, Алматы қаласы, Мұқанов көшесі, 223 В. Тел.: 8 (727) 378-40-08, 378-42-00. Офсеттік басылым, көлемі 2 баспа табақ.

«Almaty aqshamy» газеті «AIR ASTANA» әуе компаниясының бизнес-класс бортында және «Жолаушылар тасымалы» АҚ пойыздарындағы жолаушыларға қолжетімді.

ӘСКЕРИ СЫНАҚ АЛАҢЫ

АМАН БОЛСЫН АДАМЗАТ!

Биыл Семей полигонының жабылғанына – 33 жыл

(Сурет: ашық дереккөзден).

Биыл Семей полигонының жабылғанына 33 жыл толды. Семей полигонының айдың, күннің аман-да мың сан адамның өмірін тозаққа айналдырғанын, өмірге дімкәс ұрпақ әкелгенін, орасан зор зардабын бүгінгі жастар білуге тиіс.

Сәл шегініс. Семей полигоны КСРО-ның ядролық сынақ полигондарының бірі, аса маңызды стратегиялық нысаны болды. Сол кезеңде біздің Қазақстан аумағында атом бомбаларын сынақтан өткізу үшін арнайы 18 млн га жер бөлінген. Бастапқыда адамдарға, жануарлар мен табиғатқа тікелей зардабын тигізген ашық сынақтар жасалды. Сосын жердің астына жасай бастаған.

Иә, КСРО-ның Министрлер

Одағы 1947 жылы әскери сынақтар өткізу мақсатында Семей ядролық полигонын құруға шешім қабылдайды. Арада екі жыл өткенде, яғни 1949 жылғы 29 тамызда Семей қаласының батыс аумағында 140 шақырым жерде алғашқы атом бомбасы жарылады.

Таңғы уақытта көз ілеспес жылдамдықпен ұлғайып бара жатқан саңыраулаққа ұқсас алып от кенеттен аспанға көтерілген. Ал сол отты шарды есігінің алдына шығып,

қаннен-қаперсіз көзін көлегейлеп, таңдана бақылап тұрған қарапайым тұрғындар оның зардабын қырық жыл бойы тартатынын білген де жоқ-ау! Сол сәтте иен дала жүзінде бір түйір шөп те қалмаған, бәрі күйіп кеткен. Ал төрт жылдан соң алғашқы сутегі бомбасына сынақ жасалады. Бұл АҚШ-тың Жапонияның Хиросима қаласына тастаған бомбасынан 20 есе алып күш еді.

Семейдегі алғашқы әрі ең ірі полигонда 1949 жылдан 1991 жылға дейін 500-ге жуық ядролық сынақ жасалып, кем дегенде 616 термоядролық және ядролық құрылғылар жарылған. Ал 169 жерасты сынағы мен 55 әуе және жерүсті жарылыстарының радиоактивті газы ядролық жарылыс аумағынан тыс жерлерге шығып кеткен.

Әрбір жерасты сынағы жүргізілген күннің ертесінен бастап дәрігерлерге әртүрлі шағыммен келген азаматтар саны қалыпты күндердегіден үш-төрт есе көп болған деседі. Сондай-ақ, полигонға жақын жерде тұрған тұрғындар арасында суицид, яғни өз-өзіне қол жұмсау оқиғалары бес есеге дейін өскен. Семей тұрғындарының басқа аудандағы халықтан үш есе аз өмір сүрген деген де дерек бар. Әр түрлі ақпараттар бойынша 1,5 миллионнан астам адам зардап шеккен.

Жарылыс болған аймаққа жақын орналасқан елді мекендердің тұрғындары әлі де радиациядан туындаған аурулардан зардап шегуде, себебі олардың ұрпағының денсаулығында кінәрат бар дейді мамандар. Сондай-ақ, радиациялық аурудан басқа, оларда иондаушы сәулеленуден туындаған жедел және созылмалы лейкомия, қатерлі ісіктер, жүрек-қан-тамыр жүйесінің, қан және қан түзуші органдардың аурулары, тіпті ақыл-ой кемістігі, микроцефалия, бет бас сүйегінің ақауларымен ауыратындар әлі де бар.

Еліміздің Ата Заңында ең басты құндылық – адам, оның жарқын да алаңсыз өмірі екені шегеленген. Адамзат ядролық қасіреттен де, басқа да апаттардан аман болғай!

Әзірлеген
Нұржамал ӘЛІШЕВА.

«ДӨНГЕЛЕК ҮСТЕЛ»

АДАМ – ЕҢ ҮЛКЕН ҚҰНДЫЛЫҚ

Алматыда Конституция күніне орай Ұлттық ұланның Б.Моңышұлы атындағы 5571 әскери бөлімінің жас сарбаздары «Конституция – мәңгілік елдің тұғыры» тақырыбында өткен «дөңгелек үстел» басында айтары бар аға буынмен жүздесті.

А.Чехов атындағы Орталық қалалық кітапханасының белді кітапханашысы Айнұр Балаубаева ұйымдастырған саликалы кешке Алматы қалалық сотының отставкадағы судьясы Советхан Сәкенұлы, Қазақстан Қарулы Күштерінің ардагері, полковник Мұхамеджан Әбдібек және ақын, «Қазақстанның 100 жаңа есімі» жобасының жеңімпазы Ержан Жұмабек келді.

Меймандар жастарға Ата Заң туралы, ондағы әр адамның құқығына кепіл бола алатын баптары туралы әңгімелеп берді.

– Құрметті жастар, өздеріңіз білесіздер, мәселен, үй тұрғызыатын болсақ, оның алдымен іргетасын қалап аламыз. Іргесі мықты қаланған үй ешқашан құламайды, мызғымайды. Сол секілді, осы отырған кез келгенімізге, жерімізге, елімізге қорған болуға тиіс Конституциямыз да мығым болуы керек. Мынау Америка, Германияда конституцияларына жиі өзгеріс енгізе бермейді. Олар оған өте мұқият, асқан жауапкершілікпен қарайды. Ал бізде, жасыратыны жоқ, бірнеше мәрте өзгертілді. Оған себеп те жоқ емес. Алғашқы Ата Заңдарымыз ескі әкімшіл-әміршіл ережелерге

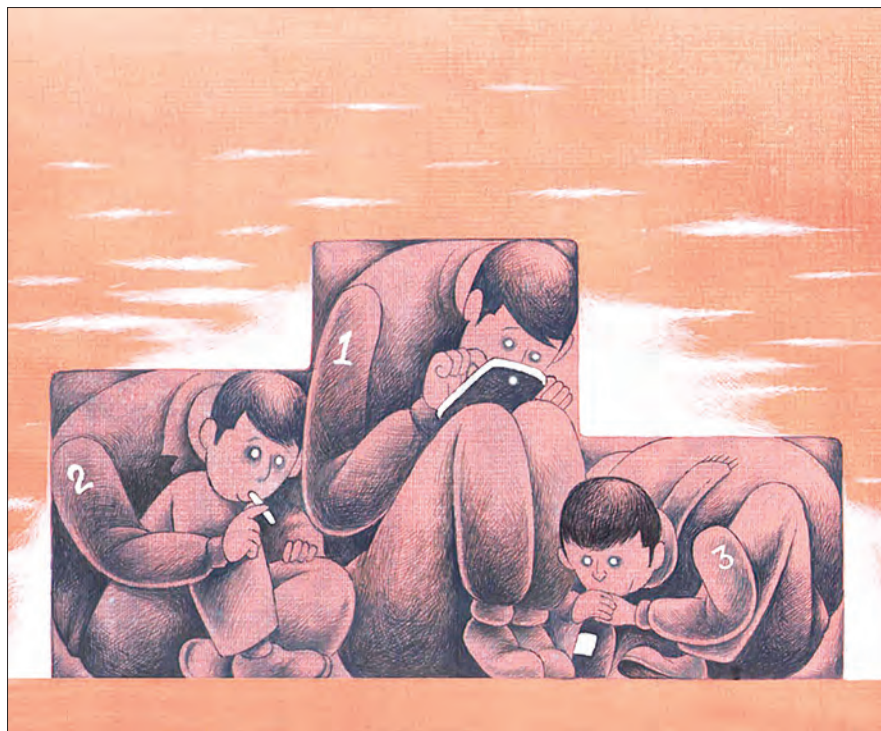
сүйенгендіктен, қоғамның талап-тілегіне жауап бере алмады. Ал соңғы қабылданған Конституциямыз республикалық референдум және еркін сайлау арқылы тікелей халықтың қатысуымен қабылданды. Міне, билік халықпен санасқан да ғана бақуатты ел боламыз. Ал Қазақстанды әлем көгіне көтеретін білімді ұрпақ. Айналайындар, көп оқыңдар, тоқыңдар, ілім-біліммен сусындаңдар, біз сендерге сенеміз, – деді Алматы қалалық сотының отставкадағы судьясы Советхан Сәкенұлы.

Кеште сөз алған Қазақстан Қарулы Күштерінің ардагері, полковник Мұхамеджан Әбдібек те жастарды Ата Заңды құрметтеуге шақырды.

– «Тәртіпке бағынған құл болмайды». Лауазымды қызметкер болсын, қарапайым еңбек адамы болсын, бәріміз заң алдында тең болуымыз керек. Ал Ата Заңымызда көзделген баптардың бәрі қоғамның, адамзаттың, мемлекеттің пайдасына қызмет етуге тиіс. Заңдық тұрғыда мығым, әділетті, құқықтық мемлекет құру – өз қолымызда», – деді М.Әбдібек.

Нұр ЖАМАЛ.

КАРИКАТУРА

Карикатураны салған Ғалым СМАҒҰЛҰЛЫ.

